

~~К. 5817~~

П 173974

ЧЕРВОНИЙ ШЛЯХ

ЛІТЕРАТУРНО - ХУДОЖНІЙ, КРИТИЧНИЙ
І ГРОМАДСЬКО - ПОЛІТИЧНИЙ МІСЯЧНИК

1936

ЛЮТИЙ

2

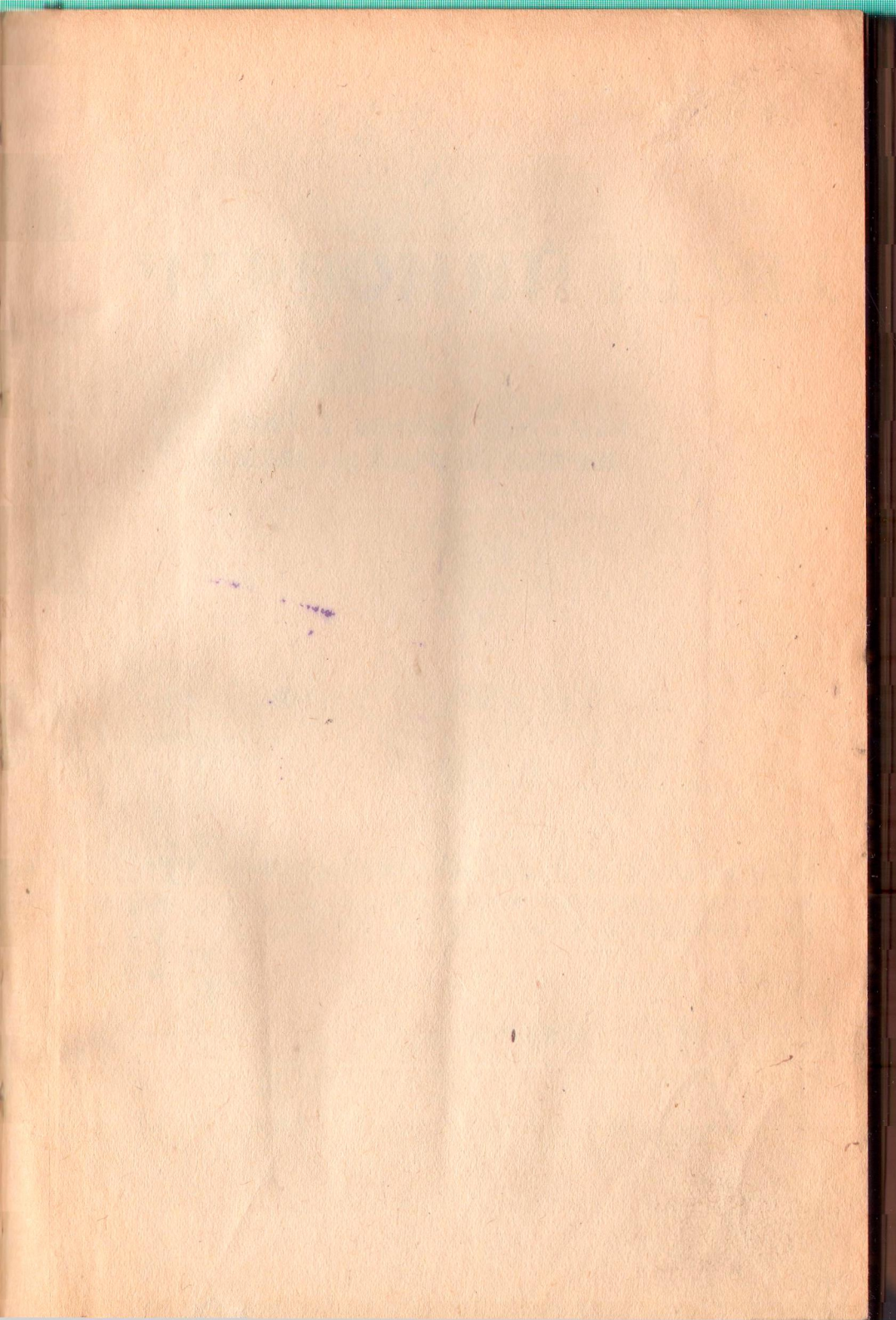
Ціна 1 крб. 50 коп.

Л
М
Б
ЕДЖ
ІТ
ВІДЛ

V.N. Karazin Kharkiv National University

00599122 4

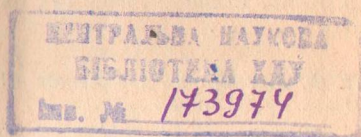
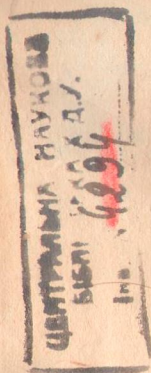

~~К. 5817.~~

ЧЕРВОНИЙ ШЛЯХ

ЛІТЕРАТУРНО - ХУДОЖНІЙ, КРИТИЧНИЙ
І ГРОМАДСЬКО-ПОЛІТИЧНИЙ МІСЯЧНИК

6

ОРГАН УКРАЇНСЬКОГО ТА ХАРКІВСЬКОГО
ОБЛАСНОГО ПРАВЛІННЯ СПІЛКИ
РАДЯНСЬКИХ ПИСЬМЕННИКІВ

ЛЮТИЙ • 1936 • 2

ДЕРЖАВНЕ ЛІТЕРАТУРНЕ ВИДАВНИЦТВО

11183. X

З М І С Т

	Стор.
<i>Ігор Муратов</i> — Балада про зірку. Поезія	3
<i>Леонід Юхвід</i> — Сам собі ворог. П'єса	5
<i>Микола Нагнибіда</i> — З книги „Дніпроград“	42
<i>Яків Мамонтов</i> — Міхаель Демарк. Лібретто опери	43
<i>Яків Купала</i> — Дві дівчини. Поезія	73
<i>Арістофан</i> — Оси. Комедія (уривки)	74
<i>Александр Шірманзаде</i> — Артист. Повість	92
<i>Петро Дорошко</i> — Бенкет. Поезія	114
<i>Яків Мамонтов</i> — Драматичний образ. Стаття	116
<i>Проф. Л. А. Квінт</i> — Про психологічні основи творчого процесу в сценічному мистецтві. Стаття	129
<i>Проф. В. Коган-Ясний</i> — Творчість і наука про людину. Стаття	133
<i>Акад. Н. Ф. Мельніков-Разведенков</i> — Медик дев'ятнадцятого століття. Записки	144
<i>Іван Мар'яненко</i> — Мое життя — моя праця. Автобіографічний нарис (закінчення)	161
<i>Таїсія Ганжулевич</i> — Н. А. Добролюбов	184
<i>Література. Мистецтво, Наука</i>	190

Редактор І. Кириленко. Секретар редакції М. Гільов. Техкер С. Білокінь.
Коректор М. Оглоблін

Друкарня ім. Фрунзе, Харків Донець-Захарж., 6. Уповноважений Головліту 1573. Замовл. 15
Тираж 5000. 13¼ друк. арк. Пап. ф. 62х94—38 кг.—6^б в пап. арк. В 1 пап. арк. 122 512 літ.
Здано в роботу 8-1-33 р. Підписано до друку 3-1-36 р.

ІГОР МУРАТОВ

БАЛАДА ПРО ЗІРКУ

1

Втоптали в дно ріку мулку
загони й ескадрони,
бредуть убрид через ріку
луганські сюсарі,
а Харків димний вже зірвав
з денікінців погони,
і Паровозний зогрівав
гудком льодок зорі.

2

Ще павутинням в склі вітрин
сліди од куль чорнили,
Укроста ¹ з бойових вітрил
кричало про бої,
а двоє прямувало в клуб,
і дивне слово: „милий“—
злетіло з несміливих губ,
та не упало в пил.

3

Броньовані когорти хмар
над Петінкою сунуть,
із темряви пливе цвинтар
закоханим навстріч...
Вона спиняється. Вона
по-юному безсумна.
І каже мрійно так: „Весна...“
А він: „Чудова ніч!“

4

І звали просто їх: Федьок
і Таня. Наша Таня.
Вони загальмували крок,
щоб разом довше йти...

¹ Українсько-російське телеграфне агентство.

І Таня мовила: „Ти — мій,
моє життя й бажання!
Ні з ким з дівчат тепер не смій
ходить до клубу ти!“

5

Вона питала: „Розлучить
вже не зуміє жодна?
Скажи... одним диханням жить
з тобою будем?.. Ні?“
А він сміявся, він казав:
„На все йду, що завгодно,
з тобою путь моя лежить,
і... добре на весні!“

6

У клубі їх зустрів рояль,
розладнаний до хрипу,
співали хлопці „Ой, жаль, жаль...“
і ще „Ах, шарабан...“

Секретар всім розповідав,
як вчора викрив „липу“,
як ліз до комсомольських лав
жовтоблакитний пан.

7

Закулеметив телефон...
Світ згас. І на екрані—
якесь танго, якийсь бостон,
якийсь нудний барон...
Тоді секретар так сказав:
— „За принципом бажання,
п'ятнадцять хлопців — на вокзал,
і — на луганський фронт!“

8

Стосвічна лампа сто облич
крізь люстру освітила;

усі підведеш, поліч—

їх сто — рішучих рук.

Секретар думає: „Залиш
когось — де знайдеш силу.

А тут — завод, тут тил.

Хоч ріж!”

І дивиться навкруг.

9

І рве на сто шматків папір
під сто дихань, в мовчанні.

— „П'ятнадцять п'ятикутніх зір
кладу в кашкет — і край.

П'ятнадцять кращих в світі доль
хай знайде наша Таня.

Увага! Слухай, комсомол!

Танюша — починай...”

10

— „Підлужний Ваня! Рипнув стіл.—

„Тобі — порожній. Білий!”

В Підлужного не стало сил,

і він гукнув: „Брехня!”

І геть пішов.— „Берг Самуїл!”

Вже другий жде несміло,

знов білий, білий, білий, біл...

— „Гнат! Зірка! На коня!”

11

Сніжком у клубі папірці,

все менше їх в кашкеті.

Стягають пояси бійці,

мовчить повуро тил.

— „В кого зоря — окремо стань!”

Порожній ... другий ... третій ...

— „Тепер — Довгань! (Федьок

Довгань ...

любов моя ... це ж ти!)”

12

Втоптали в дно ріку мулку

червоні ескадрони,

розуті йдуть через ріку

в атаку сюсарі.

... Тремтить порожній папірець

у Тані на долоні:

кінець ... кінець ... Тепер — кінець:

йом у нема зорі.

13

(... Довгань ... Федьочок ... Мій

Федьок!

Ти пам'ятаєш? Сад...

льодинки на краях гілок,

але весна — окремо!

Це — небо в трепеті зірок,

що навіть пахне, як бузок,

і кольором — черема ...)

14

За вікон — наступом імла.

Махорка пахне гірко.

І от — любов перемогла,

і Таня руку простягла,

і дзвінко, дзвінко: „Зірка!”

ЛЕОНІД ЮХВІД

САМ СОБІ ВОРОГ

П'ЄСА НА ТРИ ДІЇ, 5 КАРТИН

ДІЙОВІ ОСОБИ:

Ярема Столітній — останній одноосібник, 49 років.
Свирид Іванович — знатна людина, 60 років.
Старий — батько Столітнього, 90 років.
Степанида — дружина Столітнього, 45 років.
Катерина — технік тракторної майстерні, комуністка, 29 років.
Саня — донька Столітніх, 16 років.
Роман — син Свирида Івановича, 18 років.
Бодай — ланковий, 28 років.¹
Обачний — голова колгоспу, 30 років.
Юхим — Романів товариш, 17 років.
Семен Капуста — невдаха, 19 років.
Поплавок, Фокій Карпович — рахівник, 40 років.
Килина — санітарка.
Молодь, садівники, молодіші — куховарки.
Дні нашого життя.

АКТ ПЕРШИЙ

В глибині, за зеленими вербами тихо хвилюється широкий ставок. В далечині простяглася вулиця. Вона бере початок од самої кручі, що піднялася над ставком крутою, аж чорною від зелені стіною. Вулиця починається фасадом пристойної хати, огороженої низеньким парканчиком. На хаті старе гвіздо ледєки.¹

Вихідний день. Пообідня пора. Сонячно. Десь далеко за ставком чути пісню. То співає Роман. Його дзвінкий голос поступово наближається. Біля парканчика — Саня. Вона зажурена, когось виглядає. З хати вийшла заклопотана Степанида. Вона винесла глечик і, сполоснувши його, навісила на рогачку коло ганку. Звернула увагу на Саню, підійшла до неї.

Степанида. Не вбивайся, доню, все тобі минеться, та воно й минеться.

Саня. Тяжко мені на серці, мамо. Ну, куди вони поїхали?

¹ Головреперткомом НКО до вистави дозволено.

Степанида. Нечиста сила його носить, та вона й несе. (Вже й сльози на очах).

А пісня все ближче й ближче.

Саня. Бува зроблять, як нахвалялись, леле! що тоді нам люди заспівають?!

Степанида. Не такі теперечки люди, не такі й пісні, щоб співати. (Плаче). Виглядай, доню, виглядай.

Пішла в хату. А пісня ближче, вже й слова чути.

... Повій, вітре, тишком - нишком
На рум'яне біле личко,
Над тим личком нахилися —
Як зітхне воно тяженько,
Як заплачуть любі очі,
Вертай, вітре, опівночі ...

Хоч не Романа виглядала Саня, та вона рада і з ним побачитись, пішла на пісню. Чути голос Юхима.

— Катеринонька, нажми, нажми!

Вибігає Юхим з гармошкою, за спиною в нього рушниця. Він гукає в ставок:

Ю х и м. Лягай на спинку, на спинку, Катерино! Ще! Ще!

Енергійно грає акордами, немов допомагає в чомусь Катерині. Раптом він застиг. Кинув гармошку, скидає сорочку ... готується плигнути в воду, рятувати. Але, за мить полегшено зітхнув, одягає сорочку, підняв гармошку. Небезпека минула. Із ставка підводиться Бодай. В лівій руці — речі свої і жіночі, ще й балалайка. Він подає комусь руку. Тримаючись за руку, підводиться Катерина. Віддихуються, одягаються. Юхим явно незадоволений з перемоги Бодая.

Бодай. Ех, дух забиває. Ну, хто переміг, Юхимику?

Ю х и м. А що, ви в заклад ішли?

Бодай. Забивалися.

Ю х и м. Які умови?

Бодай. Хто швидше перепливе ставок, щоб речі в одній руці тримати і не замочити.

Катерина. Судорога ноги звела!

Ю х и м. Буває. А заклад який?

Бодай. Американський. Хто виграв, має право вимагати, що тільки захоче.

Ю х и м. В такому разі я не суддя.

Бодай. Дякую. Катрусю, ми в заклад ішли ...

Катерина (кінчає одягатися). Програла.

Бодай. Юхимику, ти що, поспішаєш?

Ю х и м. Куди?

Бодай. Ну, от, сам казав, що поспішає, а куди — не знає.

Ю х и м. Чорт його зна, може, я й справді поспішаю? (Щиш, але раптом зупинився). Прилетіли! Летять, летять! (Скидаючи рушницю, побіг).

Бодай. Ми в заклад ішли. Ти програла, Катерино!
Катерина. Глянь, глянь, Бодаю! В небі немов ескадрилья. Яка безліч качок.

Бодай. То напевне перед дощем... Катрусю...

Катерина. А вони все летять і летять.

Бодай. Дозволь мені щиро перед тобою. Я хотів тобі сказати. Ти, Катерино, і сама не помічаєш, яке в тебе серце.

Катерина. Звичайнісіньке.

Бодай. Ми йшли в заклад, я ставив своє життя на твоє „звичайнісіньке“ серце.

Катерина. Коли б це справді трапилось, ти програв би.

Бодай. Катрусю, весело, духовно нам живеться, а я ні-ні, та й засумую. А в цю хвилину!.. Щастя мое! Ми в заклад ішли.

Катерина. Ти виграв.

Бодай. Катрусю...

Бодай пригорнув Катерину. Поцілував. Постріл. Бодай одскочив. Катерина до верби одбігла. Між ними падає підстрелена качка.

Бодай. Гех, дух забиває.

Катерина (вражена)... „Там стояла дівка красна“...

Прибіг Юхим, підняв качку. Підозріло дивиться на Катерину й Бодая.

Юхим (хитро). „Там стояла дівка красна“...

Прийшли Роман і Саня.

Роман (весело)... „Там стояла дівка красна“...

Бодай. Церковний хор.

Роман. Можливо. Тобі краще знати. (Катерині). Поговори з Санею. Справа серйозна.

Катерина. Що тобі, Саню? Ти сумна?

Саня. Я й сама не доберу.

Роман. Розкажи, розкажи.

Саня. Ви знаєте, два місяці я з вами прожила в таборах. Два місяці не бачилася з ними. Учора ввечері приїхала додому, а тато й дідусь одвернулися, немов я покритка яка.

Юхим. Таке-е-е!..

Саня. Удосвіта кудись поїхав, сердитий, злий, та й досі ще нема.

Юхим. Саню, та для тебе, що тільки скажеш, я зроблю, робитиму за всю бригаду, над хмару можу полетіти...

Роман. Який Молоков!

Катерина. Чого ж домагається твій батько?

Роман. Ясно. Він хоче, щоб вона покинула нас.

Катерина. І ти покинеш?.. Покинеш?

Саня. Батько такий, що може заподіяти хоч яке лихо.

Катерина. Ми тобі дали нову хату.

Роман. Я буду тебе охороняти.

Юхим. Хи, який... мо... міліціонер.

Бодай. Дозвольте мені сказати. Саня в моїй ланці? В моїй. Я відповідаю за живих людей, я й поговорю з її батьком.

З'явився Фокій Карпович Поплавок. Мова його улеслива, і що ні слово, то помах правої руки. Так на рахівницях кладуть одву по одній копійки.

Поплавок. Вибачте, соколята-голуб'ята. Але я в справі. Так, так. Маю справу.

Саня. Чи не бачили ви мого тата, товаришу Поплавок?

Поплавок. Ні, ні, голубко, що мені до вашого тата, коли баласи голову заморочили... Я оце з табору йду. Голову зустрічав. Переполох великий. Просив, як зустріну вас (до Катерини) або тебе (до Романа), переказати: дуже ви йому потрібні. І вже негайно.

Катерина. Де ж він?

Поплавок. Або там, на току, або навпаки, не там, а коло телятника.

Катерина. Гаразд. Я піду в цей бік, а ти, Романе, в той. Обачний напевне біля телят... Зрозумій, Саню, одне: ти на вірному шляху, не звертай з нього.

Поплавок. Поспішайте.

Катерина. Заходь увечері до мене. Поміркуємо.

Роман. Зачекаєш мене, Саню?

Саня. Я виглядатиму батька.

Роман схопив за руку Юхима і разом вибігли. З Катериною вийшов і Бодай. Поплавок до Сані ближче.

Поплавок. Звичайно, самій сумно. Тиша. Спека.

Саня. І хороше.

Поплавок. Спека. Вона хоч кого пройме. А я відчуваю, ви, напевно, така солодка, як молоко. Ну, подумайте сама, голубонько, коли людина гине від спеки і жаги, хіба вона зможе стримати себе, щоб не ковтнути того молочка?

Саня. А ви б пішли до молочниць. Там молока того, як у ставку води після дощу.

Поплавок. Що ви, що ви, голубко сизокрила? Я сам знаю... Хіба то я про себе? То я так. Казочку оповідав. Чого ж ви, голубонько, одвертаєтеся? Схиліть на мої кваліфіковані плечі головоньку, і я заспокою вас.

Саня. Не смішіть мене, Фокію Карповичу.

Зібралася йти, але повернувся Роман, з ним Обачний.

Роман. Сокіл загинув...

Саня. Загинув Сокіл?!

Роман. Спитай Обачного.

Поплавок. Будь ласка, будь ласка, розважайтеся.

Поплавок, улесливо посміхаючись, пішов.

Обачний. Загинув. Сокіл був прикріплений до ланки Бодая. До ставка водив Семен. Гарячого загнав у воду, а сам з дозволу Бодая до греблі купатися побіг. Збори скликаю. В бригаді такий настрій... Який кінь був!.. А Катерини... Катерини не зустрічали?

Прибіг Семен. Він своїм грубим голосом вкрай перелякав Саню. Сорочку на випуск носить, та босоніж ходить.

Семен. Санько, тікай! Йй - бо — капуста! Іде прямо сюди, то я біг оце тебе попередити: рятуй себе та якомога швидше. Фух! Я вмуру! Іди до мене... Аж ось, аж ось і він. Як та мара... (Утік).

Саня. Мара?!

Обачний. Це ж Ярема Столітній.

З'явився Ярема Столітній. Через плече—свитина. На руці хомут. З батіжком. Трохи випив.

Столітній (іронічно з сміхом). Благословенний буду. Дожився. „Мара“?! Ні! Це я. Душею й тілом. Я!

Саня. Що з вами? Де ви були? Де кінь?

Столітній. Кінь подався за возом. Нема. Могоричем накрився. А це на згадку: хомут ще й батіжок. Старенький хомутець, і покупців на нього не знайшлося.

Обачний. Коня спекулянтам збули. Сором!

Столітній. Сором?! Конячину збути сором, а коли дитина одбилася від хати і гине, то не сором?

Саня (пригорнулася до Столітнього). Тату, що ви нарobili?!

Столітній (ніжно гладить коси, розчісує). От бачите? Дитя. До батька горнеться. Що йй з вами? Усі чужі. Ніхто йй в біді не допоможе. Неначе за Дунаєм десь. (Уволікає на гору).

Роман. Саню!

Обачний. Яремо Йвановичу, давайте так, по-простому, по душам. Якого б ото я чорта кочерюжився? Хіба ви не бачите: нас сила! Багаті ми. Земля, земля наша!

Столітній. Ті, що багаті, душею бувають бідні. (До Сані). Повертайся до хати. Рідну матір пожалій, коли батька не жалієш.

Саня. Тату, повірте своїй дитині. Лячно мені повертатися до тієї хати. Що я там робитиму?

Обачний. Яремо Йвановичу, новий, сталінський статут багато допоміг вам. Подумати треба. Бо спізнитесь, соромно буде, неприємно буде.

Столітній. Вже спізнився. То хай буде, як буде.

Приходять Катерина й Бодай. У Бодая на грудях квітка. В Обачного заговорили ревнючі, коли побачив поруч Катерини Бодая.

Катерина. Ми тебе шукаємо коло телятника, а ти тут. Що трапилось, Обачний?

Обачний. Трапилось! На віку як на довгій ниві — трапляється... Катавасія якась, а не робота. Сокіл загинув.

Катерина. Уже знаю.

Обачний. Хто винен?

Катерина. Дізнаємось. А ще що?

Обачний. Столітній дурака валяє.

Катерина. Хіба? Це тобі здалося. Як справи, Яремо Івановичу? Драстуйте вам!

Столітній. Якось уже складаються.

Катерина. От і добре. Тільки чого це ви похмурі такі? Чи не Саня розгнівала?

Столітній. Пішла з дому. Поранила. Душу поранила.

Катерина. Життя її молоде, квітуче, до сонця й лине. Свої у неї стежки-доріжки.

Столітній (Сані). От, скажу тобі, напутив мене мій батько, дідусь твій, піти на гробки. Іду. Я слухняний син. Прийшов. Сів на могилі дідовій. І почув я голос: „Не ганьби плоть роду свого. Сну нашого одвічного не тривож“. Упав я на коліна та й питаюся: На одній же шкапиночці тримається наша честь, чи ж і її продати, чи з нею в люди іти?“ І почув я відповідь гласною: „Позбудься всього“. Розверзлися небеса, і дідова душа на білих хмарах майнула в темну ніч.

Саня. А ви?

Столітній. Я, правду сказати, на той час дрімав у повітні. Тільки думаю, що сні спроста не з'являються.

Катерина. І що ж?

Обачний. Продав шкапину.

Саня. Леле! Що тепер люди скажуть про вас?!

Столітній. Продав... Душі скорився.

Роман. Що ж то за душа, що ж то за душа, що й до вас хилить, і в куркулів б хотіла вивести?

Катерина. Ну, до куркулів — стежка заросла. Ще б трохи посунулись — і полетіли б у кручу.

Столітній одвернувся, не хоче слухати.

Обачний. Будете на свою душу покладатись, в житті програєте! Розумом кумекати треба.

Столітній. Слухав я оце, слухав розумних, та й надумав таку загадку: жив собі дід Дрига, піймав жабу, а каже риба. Що воно таке?

Коло парканчика з'явилася Степанида.

Обачний. А таке, Столітній: жив собі дід Дрига, головою не варив, а дригав! То взялися онуки за батог. Глядять, бо й вас навчать.

Степанида збігла вниз.

Степанида. Грім би тебе оглушив, та він і оглушить. Це ти був?.. О, лишенько! Останнє збув. (Зневазька наскочила на

Обачного). Це ти! Все від тебе! Ти й доньку од хати одбив. Та ти відіб'еш!

Обачний. Бо хороших батьків любить.

Степанида. А полюбили б тебе чорти. Та вони й полюблять. То були люди, як люди, давали пайок, аванець,—записувалися. А теперечки? Покаламутив. Уговорив людей. Ні одна спасенна душа не виписується!

Катерина. А ви, тітонько, тихше, будь ласка. Люди відпочивають.

Обачний. Кричить, як на пожежі. Тихше, вас і так знають. Ішли б уже.

Степанида. Бач, який гордий став. То сам ходив, умовляв, розказував, а тепер проганяєш?! Та ти й порозганяєш.

Саня. Мамо, матусю!..

Степанида. Донечко, повернися до хати, там я тобі матусею буду. Матуся одна на віку буває.

Обачний. Ну й тітка! На цілу добу настрій людям попсує.

Степанида. Попсую?! То я псую?! Ось тобі.

Хотіла Степанида пелєву собі задрати. Обачний аж скипів.

Обачний. Геть, геть звідси.

Катерина. Тихо, Обачний. Тітонька пожартувала. Правда ж? Ми люди свої. Якось та вже добалакаємось. От ви, Яремо Йвановичу, гніваєтесь на нас, а ми...

Столітній не хоче слухати.

Столітній. Ходімо, стара. Не до діла ці базікання. (Забрав Степаниду. Піднявся трохи на гору). А ти, дочко, прихोдь, збери своє манаття та забирайся з ним до тих, кому й снопи в'язала.

Степанида. Прихोдь, прихोдь, доню. Та ти й прийдеш.

Пішли на подвір'я, зникли в хаті. Обачний вирвав кілька пелюсток з квітки Бодая, що на грудях. Роман заспокоює Саню.

Обачний. Да... Отакий він, Ярема, запеклий. Хіба його словами вчити?!

Бодай. Навіщо ж обривати? Пелюстки дихають, живуть. (Збирає їх).

Катерина. Збори скликав?

Обачний. За годину... А тобі весело? Сокіл загинув, а ти розважаєшся!

Катерина. Сокіл загинув, а я... я, я, і ти, і всі ми, живемо, Обачний. Про Сокола на зборах стоїть питання.

Бодай. Катрусю, ми ж збиралися на човен.

Катерина. Ти щось сказати хочеш?

Обачний. Кому?

Катерина. Не знаю. Мені чи Бодаєві?

Обачний. Так, маю сказати і тобі і Бодаєві. Давно сказано: кохайтесь чорноброві, та... та не з Бодаями!

Катерина (второпавши, голосно розсміялася).
Бодай. Що це значить? Невже і вихідного дня не можна погуляти?

Роман і Саня наблизились.

Обачний. А це значить, що доведеться відповідати за Сокола.

Бодай. Хіба я відповідаю за Капусту?

Обачний. Ти ланковий.

Катерина. За Сокола, звичайно, доведеться відповідати, але, але мені здається... Бодай не винен.

Обачний. Коханий ніколи не буде винним!

Катерина. Дурниці кажеш.

Роман. Хоч, може, Бодай прямо і не винен за Сокола, з ланкового його треба зняти.

Бодай. Та що я вам очі намуляв? Головна небезпека, чи що? От Саня в моїй ланці, нехай вона скаже.

Саня. Я тільки чула, казали товариші, що Капусту й Бодай за коня повбивати мало.

Обачний (Катерині). А в мене думка є: Саню ланковою призначити. Дівчина вона кметлива. Та й Ярема, може, заспокоїться.

Роман (жартує). Вітаю тебе, о, моя прекрасна ланкова.

Саня. Пусті. Аж страшно: „ланкова“.

Катерина (після роздуми). Саню?.. Це справді — ідея! Гарно. Але немає підстав обвинувачувати.

Бодай. Я можу й сам відмовитись.

Обачний. Відмовляйся. Вітаю. (Рвучко пішов).

Катерина. Стривай, стривай! Обачний!

Катерина подалася за Обачним. Роман і Саня теж. Бодай лишився на роздоріжжі. З хати вийшов Столітній. Він підійшов до парканчика.

Бодай (на небо глянув). Матінко, яка гроза насувається!

Столітній. Допитують, наступають, поки сила робити, як старість горбом на спині ляже, тоді — йди собі світ-за-очі. Ніхто й не згадає. А дітей тим часом од хати, від батьків одбивають. Хазяїни! (Узявся за паркан, той аж захитався.) Хитаєшся, мій парканчику. (Долоєю гвіздки, що висунулись, забиває). Дідові служив, батькові служив, служи ж і мені вірно. Всякий, хто гляне, знає: по цей бік моє, все моє, а по той бік — воно б, звісно, загородити ставочок, рибки всякої напустити...

Піднявся Бодай, до паркана підійшов.

Бодай. Біда, коли гора на шию сяде. Але дозвольте запитати, чого це з лихом насамоті розмовляєте?

Столітній. Що лихо, що гість непростений — одна ціна.

Бодай. Та я вам скажу таке. (Зайшов у двір). Як глянути, глянути, — то всі ми родичі. Степовики! Вступали б, то й ви б родичем були.

Столітній. Поговори, побалакай.

Бодай. Поговорю. Послухайте. Стенова душа говоритиме. (Акорд на балалайці). Дочка ваша — красуня! Радість яка батькам. А вона світ каламутить. У наговорі участь бере. Чи їй родителів не шкода, чи життя настогидло?! Біда!

Столітній (зняв шапку, голову схилив).

Бодай. А все Санька! І до чого ж шкідлива дівка. Каламутить світ. Оце зараз такі пакосні слова говорила: „повбивати!“ А її ще ланковою настановлюють. Одкрию вам таємницю: закріплюють її, щоб до вас ніколи не повернулась. Де ж правда на світі?

Столітній. Питалися в матері діти та й зачали.

Прибіг Семен.

Семен. Дядьку Яремо, як собі знаєте, а капуста! Рідної дочки не вгамуєте. Дозволяєте, щоб вона тягалась.

Столітній. На те й волю вам дано.

Семен. Бач! Обіцяли, обіцяли, а тепер? Санька моя наречена чи не моя? Коли моя, так чого ж вона? А коли не так, так чого — так? Бо я скажу просто: криниця ще не висохла!

Столітній. Сльозами виповнюється. Не висохне.

Пішов Столітній на подвір'я.

Бодай (приховано глузує). Ой, горе — не горе, ціла біда. Кохання — воно хоч яке дишло в дугу зігне.

Семен. Та мені наплювать!

Бодай. Що й сказати. А дівка й справді, як намальована.

Семен. Красуня! Та я хоч сто прогулів за неї зроблю. Мені все капуста! Старих зламати треба. Вона хоч і пішла з дому, але любить їх, як заворожена.

Бодай. На, курни, запалюй. (На паркан сперся). Бачу я, сумно тобі. А я не можу на людське горе спокійно дивитися.

Бодай надумав використати Семена в своїй меті. Заграв на балалайці ще й заспівав.

Вийшла ненька сина зустрічати,

А сина приносять люди.

Ой, не плач, нене, ой, не плач, мати,

В сина прострелені груди.

Ну, як музика?

Семен. Грай, грай, ще!

Бодай. Біда!

Семен. А воно й правда — біда! Мене оце в бригаді за Сокола ледве не побили.

Бодай. Така вже установка.

Семен. Як пішли люди — думали: оце капуста! Оце власть! Аж ось коли кінець трудам усяким. Гуляй, їж борщ, бери собі наречену, спи. Одним словом — колектив! А вихо-

дять — капуста! Бувало, цілі тижні сиділи на капусті, записали себе тією капустою, терпіли, а як тепер... Грай мені, грай, Бодаю!

Бодай. Бачу я, лихо на роду тобі написано. А лиха конем не об'їдеш. Та жаль мені тебе. Ну, чого, думаю, красавець — мужчина з отаким довгим волоссям страждає? Тобі, думаю, тільки жити, співати та дівчат з розуму зводити, а тобі дошкуляють, а тебе мучать. Біда.

Семен. Ох, капуста мені! І до чого ж у житті не везе. Вмру, і ніхто не заплаче.

Бодай. Терпи. Повезе.

Саня прийшла.

Семен. Серце моє, добривечір!

Саня. Добривечір! Не займай!

Семен. Дай мені слово.

Саня. Можу дати тобі слово. Аж два слова. Передають твою справу в райвиконком. Ще й судитимуть за Сокола.

Семен. Глузуєш?

Бодай. Без хуліганства. З дівчиною треба культурно обходитись. Слухай, Саню. Чим я перед тобою завинив? Роблю ж, як усі роблять, керую, а ти недооцінюєш. Хіба з мене був поганий ланковий?

Саня. А поганий.

Втекла в хату.

Семен. Ну, не виходь, бо враз — капуста!

Бодай. Твоя правда: криниця ще не висохла.

Семен. Стривай. (Заукав у подвір'я). Дядьку Яремо! Дядьку Яремо! А підіть но гляньте, хто у вашій хаті?

Семен і Бодай хутко пішли з двору. До хати підходить Столітній. На порозі з'являються Саня й Степанида. У Сані клунок речей.

Саня. Так ви вже не журіться, мамо! А я вас не забуду. Ніколи!

Столітній. Дочко! Мучиш ти мене. Не слухняна ти. Покинула хату рідну. То попрошу я, забудь стежку до порога, за яким народили тебе, доглядали.

Саня. Я приходила провідати матусю. До себе хотіла і вас запросити. Мені нову хату дали. І чули? Ланковою призначають. Я ще й допомогти вам можу.

Столітній. Сміх один од тієї допомоги. Приглашаєш? Ні, мабуть на могилу, чуєш, на могилу твою прийду.

Степанида. О, Ілля пророк! На могилу?! Та ти й підеш?

Столітній. Тьху! (За серце схопився. Іде).

Саня. І нема чого плюватися. Подумали б краще. Слободу всю ганьбою вкриваєте. Та ось впораємось у себе, та принадемо вас виручати. Ми виручимо. Прощайте!

Столітній. Виручати? Виручати?! (Аж тепер запалився). Гей розчиню я широко двері! Розчишу шляхи і стежки. Я тут хазяїн! Ідїть, суньте ордою. Та швидше. (Подався до паркана). Бо Ярема Столітній засипався! Неміч заїла! Всі всі йдїть: і ви, куме Свириде, і ти, дочко єдина, дорогими гостями будете.

Скаженіючи, почав трощити паркан.

Саня (кричить униз). Романе! Романе!

Степанида. О, дїва Марія! Ну, що його втнеш? Конячину спродав, хазяйствечко погубив, та ти й погубиш.

Столітній (зриває штахети). Порвали мені душу!

Знесилений, задихаючись, упав Ярема Столітній на штахети розтрощеного паркана, ніби в труну зліг.

Степанида. Чи ж мені свічки ставити?! Та молитися! Бачу, вже смерть на порозі душу вимотує, та вона й вимотає!

Саня. Ну, що мені робити?

Збіглися люди. Свирид, Обачний, Катерина, Роман, санітарка. Підняли Столітнього, в хату занесли, самі повернулись, крім Обачного, Катерини і санітарки. З хати вийшов старий. На одне вухо прислухається.

Степанида. Душа йому послабла.

Старий. Колись була душа, ото душа!

Роман. А душу, казали на тракторних курсах, тільки в городі і можна вилікувати.

Свирид. Отаке, кумасю. Душа гріє, поки в сіряку, а як у шубі, то ще й ліпше!

Степанида. Рятуй, донечко, як знаєш. Теперечки хоч сама в той хомут впрягайся, та я й запряжуся.

Старий. Колись були хомути, ото хомути!

Вийшов з хати Обачний.

Саня. Товаришу Обачний, треба дати коня, лікаря привезти.

Обачний. Коня? Чи ти з умом? Кому?

Саня. Столітньому.

Обачний. Батькові?

Саня. Не чужий він і вам.

Вийшла з хати Катерина.

Катерина. Треба б лікаря.

Роман. Я ж трактором не зачеплю?

Степанида. Піду. Піду. Не люди ви. Піду в Рахманівку, покличу батюшку, хай причащає... (Пішла плачучи).

Старий. Колись був батюшка, ото... (Махнув рукою).

Збентежена Катерина затримала стару.

Катерина. Заждіть... заждіть...

Свирид. Поклон тобі, Катерино! Старе серце до плачу довело.

Катерина. Це гірка правда, Свириде Івановичу. Батьків наших вічні злидні і голод сушили.

Старий. Колись був голод, ото голод!..

Катерина. Алеж ми, ми...

Обачний. Виросли. Зміцніли! Тож і нема потреби кланятись Столітньому. Коней не тисяча. І Сокола поховали. А він свого коня спекулянтам збув.

Катерина. Кланятись не треба.

Обачний. Також і з конем. За що? За те, що оця тітка колгосп ображала? Честь нашу ображала?! Подумайте!

Степанида. Не ображала я, безстиднику ти отакий.

Обачний (голосно). Розходьтєся, товариші, розходьтєся.

Катерина (тихо). Схаменися! Ти не любиш людей, Обачний.

Обачний (зніяковівши). Свириде Івановичу! Свириде Івановичу!

Свирид. Я Свирид Іванович!

Катерина. Допоможіть хворому.

Обачний. Збирайтєся. Поїдете по лікаря. Ви ж любите людей, а тут ще кум помирає.

Старий. Колись було вмирає чоловік, ото вмирає...

Завіса

АКТ ДРУГИЙ

Під ніжну степову мелодію одкривається завіса. Поступово до мелодії Свиридової сопілки приєднується оркестр...

Зійшов місяць над степовим куренем, над греблею і золотою тінню впав на сонце дзеркало ставка. В даліні — високі скирди обмолоченого врожаю. Біля вогнища молодь. Свирид сидить із сопілкою біля куреня, за спиною в нього рушниця. Тут же Роман, Сант, Юхим. Після танку Юхим заспівує ліричну народну пісню, що навіває спогади Свиридові. Як побачила молодь, що він має щось сказати, одразу припинила і виявила свою велику пошану до нього.

Свирид. Бувало, вийде пастух на вулицю. Роса йому ноги обмие, а вітер висушить. А заграє — збере череду. І так звикла худоба до музики — найлютіший бугай, як заграє пастух, на задні ноги сідав. А жив якраз проти церкви — червоний будиночок, родич дуже далекий Яремі Столітньому, в сірйчу все ходив, Литовський Іван. Тоді ще були тільки трохи його потіснили, земельку відібрали. Облюбували люди її, і поросла вона житами, килимами буйними. Вночі якось трапилось пастухові в Слободу йти. Вітер шумить. На пагорбку рипить вітряк, десь на кутку захлинається сич. Іде пастух той, під ноги дивиться, бо всяка гадюка в степу розведася. І раптом бачить, щось плигнуло і гадом плазує до

нього. Дивиться пастух: і руки, і ноги, і очі як у людини, і на чортяку скидається. Та, думає пастух, брешеш, злякаєшся, сило нечиста. І заграв на сопілку... коли, гульк, а то — Литовський Іван. Тоді пастух і каже: Іване, вражий сину, од моєї музики біснуватий бугай на задній ноги сідав, а ти... Колосками забив пастухові рота. Дістав сірнички і... взялися вогнем хліба золоті. Ще й під серце ножем його вдарив... А потім Литовченкові — суд революційний, а пастухові...

Гуляючи, з'являється Поплавок з букетом квітів. Він перебив Свиридові оповідання.

Поплавок. Сумно.

„Самотньо жити на світі...”

Але, побачивши присутніх, він урвав пісню. Роман наблизився.

Роман. Сумуєте, товаришу Поплавок?

Поплавок. Я? Сумую? Що ти, соколе ясний? (Узяв Романа за руку і щось шепоче йому).

Юхим. Дякуємо вам, папашо, за оповідання. За серце взяло. Ну, тому чортяці Литовському революційний закон хвоста надрубав.

Свирид. А, що там дякувати. Хотів про себе слово сказати, та от... (Мовляв, Поплавок перебив). Спасибі й вам, що старого не забуваєте. Воно таке: в старого досвід, у молодого — завзяття! Тож коли вкупі, воно й гаразд. Та бачить мое око, старість моя зайва тут на цю хвилину. Молоді ви, хороші. І скажу вам, є в мене щодо вас одна резолюція, та хочу наперед пораду дістати.

Зібрався йти, але Саня обняла Свирида.

Саня (кружлячи, приказує). Батькові лікаря привозили, привозили! І кругом ви — милий, милий...

Свирид. Та пусти, та пусти, бо впустиш. Ну повалить із ніг ветерана!

Роман випроводив Поплавка, а сам повернувся.

Саня. То ви ще й журитесь?

Свирид. Хліба я одержав. Усю бригаду синашову нагодував би. Та от до пуття треба довести.

Роман. Не журіться, тату. Дасть правління коні та і в кооперацію.

Саня. А в кооперації візьмете собі цукор, сірничків, тютюну та сукна на костюм, ще й шапку смушеву.

Роман. Як будьоновець!

Свирид. Го-го-го! Синашу ти мій, то вже тебе виростив у будьоновці!

Прийшов Семен.

Семен. Са-а-анька-о-о!!!

Роман. Ду-уре-ень!

Семен. Я?

Роман. Ти, та ще й великий.

Семен. То я великий дурень?

Роман. Вибач. Може малий. А я більшого не бачив, то і з такого дивуюсь. Чого криком кричиш?

Семен. Гляди, бо я тебе на капусту послічу...

Свирид (підійшов до Семена й заграв на сопілку).

Семен. А ви що, в музиканти найнялись?

Свирид. Давно було. Вийду на шлях, заграю на сопілці, зберу череду, замордується рогатий, а його оцей яніол і заспокоїть. А на тебе, бачу, доброго батога треба.

(Пішов од Семена).

Семен. Санько, діло є.

Саня. Говори.

Узяв Семен Саню за руки, одвів її до куреня. І хоче Семен щось сказати, та ніяк не почне. Але наблизився Роман, став у „позу“...

Роман. „Коли розлучаються двоє,
За руки беруться вони...“

Семен замахується кулаком на Романа, але той спокійно одвернув його руку.

Семен. Зроби так, щоб назад прийняли. Ти ж тепер ланкова.

Саня. Так ти в правління звернись. Збори ж тебе викинули. Коня згубив, а тепер просишся.

Семен. І за що ти мене караєш? Чи життя моє капуста?! Ну, скажи з цього приводу хоч слово.

Саня. Скажу я тобі, Семене, більше, як слово: високий ти, аж до неба, а дурний, як не треба, і голова здорова, та в ній полова, ще й борода росте, та все пу-у-те-е-е!

Роман. А що — капуста!

Свирид. Хо-хо! Оце одвіт на сто літ. Молодця! Та скажу я таке: кожне стадо не без паршивої вівці, кожна Сл-бода не без сукиного сина!

Семен (гнівно, глузливо). Сторож! На кутні засмієшся! Сто-о-ро-ож!

Свирид (наблизився до Семена). „Сторож?!“, „Сторож?!“. Корова тебе б злизала. (На руки сплюнув). Та я тобі... (Семен утік, Свирид, заспокоївшись). Неспокій тривожить мене. Степ наш великий. Де йому межа?.. Батько мій умирав, а землі тільки й було, що на могилу. Мені ж цілий степ доручили. (Розвернувся). Я йому хазяїн!.. Тільки ж ніч унаде, всякий жучок з'являється. Тож візьму я, діти мої, рушницю в руки та

пиду, бо вже час мені в караул заступати. (Приголубив молодь). Співав колись кобзар: діти мої, квіти мої, кохайтесь, любитеся. Може й не так співав, та не буду вам заважати. (Пішов був. Зупинився). Та під ноги дивіться, щоб, бува, гадюка не покусала.

Випрямився і твердою ногою хутко пішов у ніч.

Роман. Про що ти мрієш, Юхиме, коли дивишся на небо?

Юхим. Я думаю: чи буде воно колинебудь нашим. Як гони, як степ, як уся земля!

Саня. Щоб і зорі!

Юхим. І вітер!

Саня. І аж он той місяць!

Роман. А ти піди собі, сядь у човен і думай, може раптом і придумаєш.

Юхим. Пливи, пливи, місяцю. Сів би я на тебе та глянув на наш степ, на скирди, на мільйон дівчат, найкращу б намітив для тебе, Романе, а сам би з горя пішов до... Сані...

Роман. Ти, Юхимику?!

Юхим. То я жартую, заспокойся, я поспішаю. (Наспівуючи пішов).

Поверталися з походу,
із криниці брали воду...

Роман. Саню, чуєш, Саню, а чого б і справді... Юхимик хороший. Гармоніст. Ти б, Саню, подумала. Може ти любиш... Юхима? Незабаром свято. Разом би й весілля... Ти скажи... Я його вміть загітую. Він, здається, вже готовий.

Саня схилила голову Романові на груди.

Саня.

Ой Романе, Романочку, серце моє,
Не миле життя без милого в світі,
Тяжко дівчині без милого жити.
Розкажи, як за горою сонечко сідає
І з Дніпра веселочка воду позичає.

Роман (жартома).

Ой не знаю, не знаю,
Як веселка воду позичає.
А я знаю і розкажу
Тобі й спать не ляжу:
Попливла веселка за водою,
Як розстався милий з молодю.

Роман пригорнув Саню, хотів поцілувати, але Саня вирвалась, граючись, ховається за вербами. Ловить дівчину юнак. Спіймав.

Саня. Романе, чуєш, дише трава, тихо шепоче листя.

Роман. А я хочу на весь голос співати, кричати.

Саня. І який гарний, гарний...

Роман. Місяць!

Саня (нарочито). І Юхим!

Роман. Юхим! Юхим! Я ж кажу — загітую. Він любить.

Саня. Місяць?

Роман. Увесь світ.

Саня. Загітуй. Буду дуже вдячна.

Роман. Добре, піду агітувати.

Саня. Романе!

Назустріч Катерина вийшла.

Катерина. А я вас шукаю. А якби ще ви знали, в якій справі. Яка ідея з глибини мас пішла. Е, та бачу, якась незгода хлопця засмутила. Ну? Що? Кажі!

Роман. Іду агітувати Юхима.

Катерина. Що?!

Роман. Не знаю. Хвилююсь.

У цю мить з'явився непомітно Бодай і, жартуючи, полоскотав Саню очеретиною по нозі. Саня одчайдушно скрикнула.

Саня. Гадюка!

Бодай. Ха-ха! Така дівчина, а боязка.

Саня. Тю на тебе. Налякав.

Катерина. А я оце вчора бачила гадюку, котилася колесом. Мідянка.

Бодай (усміхається). Біда! Думав відпочивати, аж воно не спиться. Весело, весело як!

Саня. І то правда. Хотіла б я запитати, чого це ви батькові на мене наговорюєте?

Бодай. Наговорюю?! Коли вже на те пішло, прошу слова.

Катерина. Дуже термінова справа?

Бодай. Дуже. Не спиться вже. Як зняли мене з ланкового...

Катерина. Коня найкращого недогледів. Народ обурився.

Бодай. Визнаю. Винен. Ну, чого ж путної роботи не дають? Обачний з підозрою ставиться. Просився до молодтарки, міг би якісь доглядати, а мене греблю гатити поставили. Це ж нечесно.

Катерина. Гребля теж потрібна. Золота осінь іде, воду зберегти треба. Не гнівайся, Бодаю.

Бодай. Золота осінь... Гех, Катрусю, я страсть як люблю Слободу. „Село — і серце відпочине“. А мені немов наврочив хто. Збоку глянути, можна подумати чужа людина Бодай. А мене ж і слобожани всі знають. Я ж тут і без штанів бігав.

Роман. Малий був, то й бігав.

Бодай. А мене вроді цькують. Це ж неправильна установа. Не вмирати ж мені. А я думав... ех, Катерино, Кате-

рино. Тяжке мое життя. Нещаслива доля козака спіткала. Цькують мене нерозумні, і ти вже з ними.

Катерина. І ніхто тебе не цькує. Вигадуєш. А от Саня скаржитися: переслідуєш ти її. Залиш, Бодаю. Не займай дівчини, не займай...

Бодай. От не помічав. Таку дівчину переслідувати... (Одвів убік Катерину). Здається мені, якась тиха сапа лихо на Слободі робить. Помітив я, Семен-Капуста якийсь чудний став... Ну, та твоя справа, тобі видніше... (Голосно). Гех, Катрусю, бачу я, що й тобі не спиться. То б оце до ставка іти та на човен. Ухопив би весла...

Узяв Катерину, обняти хоче.

Катерина. А ти йди собі до ставка. Звільнюся я, то й собі прийду.

Бодай. Приходь, приходь, Катрусю.

Бодай потягся. Позіхнув і пішов.

Катерина. Які в нього очі.

Роман. Та він взагалі бравий.

Катерина. Бравий... Так, кажу, справа надзвичайного порядку. Іду од віялок. В голові ще гуде, зерном пахне. А знаєте, про що співає степ? Про молоде життя. Жити, жити як гарно! Дихаю на повні груди, чую, як пливе в легені цілюще повітря... Аж раптом: „Не підходь і на три кроки, стріляти буду!“ І лічить: „Раз-два-три“. А довкола ніч. Темрява. Аж похололо в грудях. Ох — майнула думка, а що, якби довелося вмирати в такий час?! Хоч бери й відмовляйся. Коли чую: „Хто воно, озовись!“ Це я, Катерина, кажу. Наказують: „Ану підійди ближче, раз ти Катерина“. Наблизилась. Аж то Свирид Іванович. Туди-сюди, а потім і каже: „Слухай, Катерино, маю одне діло на пораду, як з дочкою. Свято вже за обидві руки чіпляється, а гармонії немає. Так от є в мене одна „резолюція“. Ти, каже, Катерино, повинна дбати ще за одне діло. Старим літа виходять, кому життя доручимо?!“ І питає, чи гаразд буде, коли передовий син сім'ї нової, сім'ї вільної та жениться на дочці... Помітила я, куди хилить старий, і кажу: гаразд, а яка ж у вас, питаю, резолюція? І що б, ви думали, він запропонував?

Щось каже Сані на вухо.

Саня. Хо-хо! Ніколи б не подумала.

Теж Романові.

Роман. То... то батько на старості жартує.

Катерина. Романи, ти протестуєш проти свого щастя?

Роман. Ну, мені іти треба.

Катерина. Стривай, Саня, підійди ближче. Ану, гляньте мені в очі... Зрозуміло. Очі — дзеркало людини. Свириду Івановичу буде гармонія, а нам усім радість...

Саня. А хто ж агітуватиме Юхима?

Роман (розглядаючи Саню). Степові блакитні очі, чорні брови, щирість і любов, ясність місяця і сонячна теплінь. Ось іде вона смілива, перше слово тепле каже: милий мій, хороший.

Саня. Юхимові?

Роман. Юхиму, Юхиму.

Замовкли. Схилили голови. Катерина позлала руки їм на плечі, почала пісню, її підхопили Роман і Саня.

Ой, доле - долецько
ясна,
Молодая голівонька
красна.
Май, вітрами - парубками
зашуми!
Біло-красную ромашку
потруси!
Щоб на серці сонечко
палало
І на стежку листячко
упало...

Катерина, сміючись, штовхнула Саню до Романа і, жартуючи, примусила їх поцілуватися. Довгий поцілунок.

В цю мить зайшов Обачний. Побачив молодь у поцілунку, вигукнув.

Обачний. Катерино, Катерино, що ти наробила?!

Роман та Саня, зніяковівши, розбіглися в різні сторони.

Катерина. Здійснила підготовчу роботу. Допомогла малятам. Молоді вони, недосвідчені.

Обачний. Всюди ти встигаєш, Катерино.

Катерина. Не зовсім.

Обачний. І я такої думки.

Катерина. Кажи.

Обачний. Про себе забуваєш.

Катерина. Можливо.

Обачний. Слухай, Катерино, як ти думаєш, роботи ж у мене, роботи! Оце врожай розподілили, фонди, свино-ферму будуюмо і знов таки хату-лабораторію, і для молоді червоний куток, і дітям опять же в ясла мануфактуру, та й телята ж у нас — не надивишся, а все один. Сама знаєш... От Бодаєві — тому везе. Він не самотній. Щастить йому. А я — один.

Катерина. Як то один?

Обачний. Та так — один, без товариша. Тридцятий рік без товариша.

Катерина. І ще тридцять будеш без нього.

Обачний. Сувора ти, Катерино. Так глянеш (ніжно) — ну, жінчина ти, а зі мною сувора.

Катерина. А ти б не з того боку на телят задивлявся.

Обачний. Ну, хороші ж вони, дівчата їх немов дітей доглядають.

Катерина. Вони правильно доглядають, а ти заразився. Обачний. Що?

Катерина. Заразився, хворий.

Обачний. Ні, ти таки сувора, Катерино. Хворий?

Катерина. Хворий. На телячий восторг занедужав.

Обачний. І що ти за жінка, Катерино? Без ножа ріжеш...

Катерина. Черстве в тебе серце, Обачний... Хворий людині ти не хотів допомогти. Правда, Столітній не з нами. Душа його прикута до старого. Але серцем, серцем він уже з нами, Обачний, як ти не розумієш цього?

Обачний. Не черствий я. Не хочу я бути таким, Катерино. Я люблю наших людей. І в мене є душа. В січні тисяча дев'ятсот двадцять четвертого року серце моє сльозами було залите. І я ридав, ридав, як дитина! Не черствий я, Катерино. Серце черствої людини не здатне любити.

Катерина. А хіба ти любиш?! Любиш?

Обачний. Люблю! Люблю ясний місяць і ті лани неозорі, що осяяні ним. Ще люблю одну... червону калину люблю.

Катерина. А та червона калина тебе любить?

Обачний. Катерино!.. Ходімо десь. Подивимось, як той... греблю загатили, чи що...

Узяв Катерину під руку і пішли разом... Задкуючи, з'являється Поплавок, на нього іде Роман.

Роман. От і дочекалися. Тепер сюди вже ніхто не приїде. Не хвилюйтесь. Кажу—все зробив. Правда, ледве її вговорив. Думала, що десь дружину маєте. Так я переконав. Парубок, кажу, що той фордзон.

Поплавок. Сокіл неustraшимий. То я для тебе на все піду. Хочеш, припишу штук із п'ять трудовнів? Тепер це — капітал. Тільки шшша!

Роман. Мало, Фокію Карповичу!

Поплавок. Десять.

Роман. Мало.

Поплавок. Сокіл неustraшимий, ти ж мене в допр жаженеш.

Роман. Зате дівчина красна, „королева прекрасна“, вашо буде.

Поплавок. Ах! Що ж мені робити?

Роман. Хіба вже вас вчити? Ви он там, за скирдою, почекайте, а я вже все зроблю.

Поплавок. Добре, добре. Та на, хоч їй заздалегідь букета передай, скажи, що від мене.

Роман забрав букет і випровадив Поплавка. Зітхнув, став на коліна,

Роман (трагічно). О, боже всевишній. Чи ти бачиш, чи ти чуєш моє горе?! (Підвівся). Яка конкуренція на моєму шляху до щасливого кохання. Поплавок, і той проти мене. Але стривай, любий Поплавче! Я тебе так провчу, як ще ніколи нікого не вчили... Я тобі покажу, як незаконно приписувати трудодні. (Схопився). Тихше, безумний. Сюди йде головна небезпека.

Сховався за курачем. З'являється Саня. Вона когось шукає.

Саня. Далі так тягтися не може. Настогидло. Він як дитина. Злякався голосу Обачного і втік, що й не розшукаєш. Але я перша скажу все: „Милий мій, хороший“. А на весілля неодмінно прийде батько, ми й помиримось.

Підбадьорений, вискочив Роман.

Роман. Саню, радій! Прибув тобі швидкою поштою — жених!

Саня. Леле!

Роман. А чом би й не так, Саню? Заможне життя мчить на всі три скорості ХаТеЗе! Чого ж? Я й сам так би мовити.

Саня. Говори толком, Романе.

Роман. Саню, ось і букет тобі передано.

Саня. Не Роман, а ціла рахуба!

Роман. Хай я буду рахубою, а ти не смійся, бо букет спроста не передають! Слухай сюди. Поплавок женихається. Ша! Без сміху! В мене виникла ідея.

Разом зникли. З'явилися Бодай і Семен.

Бодай. Милуйтеся, милуйтеся востаннє.

Семен. Немає мені життя, то й вам капуста!

Бодай. Чшшш... Лантухи де?

Семен. Тамечки.

Сховалися Бодай та Семен за греблею. З'являється Свирид. Він неспокійний, озирється навкруги.

Свирид. Чи здалося, чи, може, справді хтось шугнув?.. Ага, сюди крадеться.

Сховався за курачем. Озираючись, пройшов Столітній. В руці затиснуто паперові п'ять карбованців. Він пройшов, але за мить знову повернувся.

Столітній. Невже й тут не знайду його? (Заирнувши у курінь).

Вийшов Свирид.

Свирид. А я, було, кума за чужого прийняв. Чого це в таку парубоцьку пору?

Столітній. Куме, цілий день ждав я, не діждався, а борг непокоїть мою душу. Прийшов подякувати вам, та попрошу — передайте Обачному п'ять карбованців за допомогу.

Свирид. А, це не погано. Подяку приймаю, а що вже гроші, то треба їх здати по нормі під квитанцію рахівникові. І потім знову ж, сказати правду, чого ти, куме...

Столітній. Тільки попрошу я вас, не навчайте, не навчайте мене, куме. Життя не миле, коли навчають.

Свирид. Та воно, друже, таке, що хоч так сядь, хоч так сядь, а все сядь. Не я навчаю. Жизнь! Вона сильніша за нас, хоч кого навчить. Рільник з тебе путній, в нашій бригаді, між нами кажучи, рільник дозарізу потрібен. Та й кожній чесній людині — ціна мільйон мільйонів і ще раз стільки... Згадай, куме, колись наш Харцизький за одного лягавого собаку десять мужиків виміняв.

Столітній. Тисячі літ хазайнували люди. Кожний сам собі так чи так кував свою долю, а тепер при своїй рідній владі вже й не можна. Віри в мене немає, через те й діла не буде.

Свирид. Буде діло.

Столітній. Не буде. Щоб по дзвонику на роботу виходити?

Свирид. Поставимо гудок.

Столітній. Однаково не буде!

Свирид. Соромно мені за тебе. Носишся з своїм хазяйствечком, а воно виходить жучок - кузька.

Столітній. Носюсь? Мене носить! А що — не знаю! „Жучок“? Страшний жучок. А ви таке говорите.

Свирид. Говорю, бо право маю на це. Як делегат.

Столітній. Делегат?!

Свирид. Атож, як делегат знатних людей.

Столітній. Казали добрі люди, кулик на місці соколиним не буде птицям господином. Делегат?!

Свирид. Егеж!

Столітній. Свирид — і вже делегат! (Сміється). Оце дожився. Що ж, вам і жалування платять?

Свирид. Атож. Учора вже завезли. Лантухами. Гора лантухів.

Столітній. Чи ти ба! Лантухи! Велике жалування делегатів. Лантухи! Хе! То ж то й воно! Сором на старості лантухами прикриваєте?

Свирид (поправляє старенькі штани). То нічого, то пусте. Аби на дорозі не стояв, як билинка в полі щоб не був.

Столітній. Не чужий і я. Хлібороб.

Свирид. Воно правда, поганенький хлібороб, чого там уже критись.

Столітній. Не поганий. Не свої слова кажете. Продались.

Свирид. Продався? Гляди, бо я можу образитись. Я, я ще й протеста можу подати, я коня не збував спекулянтам. Ми, коли хочеш, ще можемо тебе і не прийняти... „Продався!“ Прощайте!

Пішов Свирид сердитий. Пішов і Столітній. Аж ось і „Саня“ з'явилась. Стала за куренем та так, що тільки голову й видно. Хвостку на брови на-сунула, обличчя в букет сховала, ще й кокетує... Пролунав посвист... Прибув Поплавок, розгладжує піджак, поправляє комірець...

Поплавок. Соколе ясний! Так я тобі й припишу незаконні трудовні? Душа грішна... Трам, та-ра-ра... три-ті-ті... тю-тю... який чудовий вечір. Які пахощі... А хіба мені багато треба?.. Напевне сіно так пахне... Мені б тільки пригорнутися, тільки б тепло чарівного тіла вдчути... Ах, сіно, сіно... Голубка сизокрила! Як я вас раніше не помітив?! Це я потурбувався букетик вам! Прекрасні троянди! Спеціально для вас, голубонько.

Намагається теж понюхати, але Саня одвертається, соромиться.

О, прекрасні, благородні жінки, вони завжди соромливі! Не соромтеся мене, голубко. От бачите, ви сама сумуєте. Мені совість підказувала: „Вийди, вийди до куреня, там сумує дівчинонька“. А ви ховаєтесь за куренем. Вам, прекрасній, можна на найкращому сіні... Ах сіно, сіно. Воно чудове!

Хотів узяти Санину руку, але вона не дозволила, сховавши її за спину.

А-а-а, догадуюсь, уже догадуюсь. Ви сумуєте, бо у вас велике горе. Знаю, знаю. Ви зазнаєте великої образи від вашого батька! О, діти завжди терпіли від своїх батьків. Глупо! Рідний батько з рідною донькою не можуть знайти спільної мови! Ах, жорстока іронія судби!..

Вилізли зза греблі Бодай та Семен. Лантухами себе прикрили. Підкралися до куреня. Бодай ударив Поплавка по голові. Семен—„Саню“. Улав Поплавок. Звалилася „Саня“. Але побачили злочинці, що то не Саня, а Роман. Семен украй розгубився, проте Бодай знайшовся.

Бодай (тихо). Бий, бий, матері його бульба. Він хотів рахівника вбити.

Схопили непритомного Романа в дівочому вбранні, потягли на греблю і скинули в ставок. Бодай знову знайшовся.

(Семенові). Тікай, тікай... (Семен, немов божевільний, закрутився на місці, утік, а за мить Бодай закричав). Держіть злодія! Злодія держіть!

Прибіг Свирид з рушницею.

Що ж це воно робиться? На людях дух забивають? Вийшов на побачення з Катериною, а тут людину забито.

Свирид. Гражданин Поплавок, гражданин... побили?.. Побили?.. Га?!

Поплавок. Рятуйте! О, господи!.. Де вона? Кинули. Бросили. Туди! Вниз! Глибоко! Високо! (Подався на греблю). Вода!!! Саню... голубку сизокрилу потоплено.

Свирид. Саню? Потоплено?! (Подався). Саню втопили. Саню!

Збіглися люди.

Кого б'ють?

Саню втопили?

Якби ж знати, в якому місці?

Бодай. Чого поставали?! Стрибай у воду! Молода людина на очах гине!

Бодай вискочив на греблю, чоботи знімає. За ним ще дехто. Аж ось Столітній прибіг.

Свирид. Прости... прости, Яremo... Підчас моєї варті...

Столітній (подався на греблю). От... от і прийшов на могилу... не слухалась батька... і нема гріха на моїй душі...

Вийшла Саня. Без кохточки, в майці. Спочатку ніхто не йме віри. Потім наближаються. Столітній боїться підійти.

Свирид (оглянувши Саню, обняв її). Що ж це, що ж це діється?!

Столітній. Виходить, виходить обман, підстроїли? (Подався до Сані, але спинив себе).

Саня (по-своєму розуміє). Це ж не серйозно. Просто пожартували, а Фокій Карпович, мабуть, поки я збігала до себе, в таку паніку вдарився. (Залилася сміхом). А ще „парубок!..“

Прибіг Юхим.

Юхим. Що ви тут робите?! Там Катерина ледве не розірветься. Прибіг Семен, хоче щось сказати, а йому ніби язик відібрало. Потім побіг і на вербі завісився. Там його Катерина з санітаркою відкачують. За мною!

Всі вибігли за Юхимом. А за якусь мить над греблюю показується мокра рука, за нею голова Романа. Скривавлене, мокре лице. Роман з великим трудом вибирається на греблю, скочується вниз. Підводиться на ноги. Іде. Падає.

Завіса

АКТ ТРЕТІЙ

I

Свиридова хата, охайна, причепурена. До стінки, од землі та чи не під саму стріху щось старанно складено та ще старанніше накрито барвистими українськими застілками... Свирид копає біля хати яму та все поглядає в небо, хвилюється...

Аж ось Столітній з'явився, поспішає прямо в хату. Злий, стривожений. Але його затримує Свирид.

Свирид. Диву даюсь, куме, що з тобою?

Столітній. Та хоч би ви заступились. Пустіть до хати!

Свирид. А що, стара за коромисло взялася?

Столітній. Прийшли, куме, на дворище. Не можу й бачити. Пустіть до хати. Е-е-е, та бачу й кумові горе. То ж то й воно. Завсігди знав: річок мало, морів мало! Доведеться людям слізьми землю заливати. (Глянув у яму). О, куме, що це?! Живим ляжете!

Свирид (стримує себе). Живим, живим.

Столітній. Ліг би і я з вами.

Свирид. То що?

Столітній. Жити ще хочу.

Свирид віддає Столітньому лопату, а сам іде до хати і звідти виходить з молоденьким дубком. Поставив його в яму, одною рукою підтримує, а другою наказує Столітньому засипати дерево. Столітній, вкрай збентежений, механічно сипнув кілька лопат землі.

Свирид. Оце ж і я дубок посадовлю. Років за двадцять виросте, онукам жизнь передам, мені труна буде.

Столітній. Ви б уже не крилися, куме. Тяжко й вам, як на долоні видно, сусіди ж ми.

Свирид. А чого тяжко, питаюся?

Столітній (пошепки). Порядки є? Порядків нема. Хто хазяїн? Обачний. А хто кирпу гне? Обачний. Поміщик?! Знаю, добровільно колективи будуємо. Є такий закон, щоб мене сердити? Нема такого закону. А бач, сердять. Хто я такий, питаюся? Бідняк!

Свирид. Та воно, друже так, був ти середняк, пару коней поодиноці спекулянтам збув, як гульк — бідняк.

Столітній. Не згадуйте, дихати важко.

Свирид. Жучок точить тебе, от і важко.

Столітній. А чого, куме?

Свирид. На собственника хворієш. Це страшна хвороба.

Столітній. Ні, ви вже розбагатіли. (Сміється). На слъзи! А їх і земля не приймає. Оце так розбагатіли! Правду скажіть: яке добро придбали, яким чудом людей здивуєте?

Свирид (замислився, одійшов від Столітнього). Воно, звичайно, воно таке...

Столітній. „Багачі“!

Свирид (рішуче). А таке, таке, — багачі!.. (Набрав жменю землі з ями). Моя! В довічному користуванні! Чи не диво, куме? Земля!!! (Не думаючи, поклав ту жменю землі в кишеню).

Столітній. Земля? А хто врожай збирає? Земля ваша, а хліба чортма. Вітер помелом по двору пройшов.

Свирид (стримує себе). А то й правда. Голодую. Для поміщика ниви доглядав, ночі не спав.

Та на цих словах здер Свирид з краю од дверей застілку барвисту і показав рукою владарською на стовб з 12 лантухів зерна. Як побачив те Столітній, за голову схопився. Не йме віри. Обережно наближається до тих лантухів, немов до чуда якого. А Свирид тим часом зірвав ще одну застілку та ще одну, а потім четверту й п'яту. А сам став посередині лантухів і, на мить завмерши, гукнув трагічно.

Свирид. Рятуйте! Вмираю голодною смертю!!! (Довго сміється). Це мені, куме, лантухами жалування завезли, егеж.

Столітній схопив лантух, нюхає, ще набрав жменю зерна, трусить його в жмені, кладе на язик, пробує, бо не йме віри. Вирвався і в нього пучок сміху.

Столітній. Не йму віри. Знову обма-ан! Підстроїли.

Подався з двору. Глянув йому вслід Свирид, руками розвів.

Свирид. Люди добрі, держіть мене за обидві руки, бо я його можу вдарити!

Повернувся до ями, але, щось згадавши, взяв під хатою мірку з зерном і почав сликати курей, висипаючи їм зерно.

Прибула Катерина. Вона дуже поспішає, прямо з роботи: синій комбінезон, в кишенях клоччя, ключі, папери.

Катерина. Доброго здоров'я вам, „хатня господиня“!

Свирид. Дякую тобі, Катерино. Тяжко мені без хазяйки... Ти що ж це, прямо з роботи? Може, в тебе й новина є? Кажи, кажи, Катерино! Не бійсь. Я все знесу, Кажи!

Катерина. Скажу. Сьогодні приїздить Роман!

Свирид. Правду кажеш? Сьогодні? І живий?

Катерина. Живий. Цілий. Здоровий. Дзвонили з лікарні. Там за ним такий догляд був, як я не знаю за ким. Весь комсомол міста його доглядав. Хлопці, як довідались, звільнили мене від ремонту, — ідть, кажуть, порадуйте Свирида Івановича, а ми вас гуртом тут замінимо!

Свирид. Дякую, дякую тобі, Катерино. Не забуваєш.

Катерина (пауза). Свириде Івановичу! Справа до вас є. Дуже важлива.

Свирид (згадав). Отож, і в мене справа. Обіцяло правління коні дати, розрахуватися з кооперативом, а воно в морі погода. Хмари які пливуть?

Катерина. Чула. Обачний вже наказав. Підвода незабаром буде.

Свирид. І знов же, Катерино, ти мені скажи, чому злодії свободою користуються? Дивись, Катерино, то такі, що хоч яке лихо можуть заподіяти.

Катерина. Слідчий приїздив. Узав підписку, Усунув їх од роботи. Вже з'ясувалося трохи: хотіли вони Сані помститись, а тут Роман з необачною витівкою підсунувся. Справа ускладняється тим, що ні Роман ні Поплавок не запримітили в обличчя злодіїв.

Свирид. Та я вже думаю, може, воно й краще вийшло. Бо, бува, забили б Саню, хто зна, що б собі заподіяв Роман.

Катерина. Так полюбив дівчину?

Свирид. Хоч Роман мені того й не казав, та рідний він мені син. По ході дізнаюся, що думає хлопець.

Катерина. А, може, Саня іншої думки?

Свирид. Як то іншої? Хіба вже мій Роман поганий син? Книжки читає, грамоту виконкому має, також чотириста труднів. Його сам товариш Постишев хвалив.

Катерина. Хороший комсомолец!

Свирид. І, знов же, молодий, акуратний, галстухом себе зав'язує, зуби чистить, як же, все честь честю, да-да... А мені хіба багато треба? Мені, Катерино, клопіт про курей передати та взятися б онука випестити.

Катерина. Ви он куди... Щоб гладесенький, рожевенький, теплесенький. Онука закортіло?

Свирид. Аж... аж... (Стримує сльози).

Катерина (пауза). Передовий ви селянин, Свириде Івановичу.

Свирид. Старість захопила мене. Не передовий я.

Катерина. А от ви, як собі знаєте, а ми вам бойове партійне доручення даємо.

Свирид. Давай давай, Катерино. Свирид Іванович ще міцний на ноги, хоч яке доручення виконає.

Катерина. Підете до Яреми Столітнього і запросите його на свято врожаю.

Свирид. До кума?!

Катерина. Так. І хорошенько попросить його, саме як кума.

Свирид. То я буду його просити?

Катерина. Для справи треба. Запрошували його. Відмовився.

Свирид. Та чи це до лица, Катерино? Що він проти нас? Жучок-кузька. А його просити! Ні, таки ображає діда ячейка.

Катерина. Свирид Іванович, дуже треба, щоб він побачив наше свято. Ну, і коли хочете, то він може стати Сані на дорозі і зірвати, ну, зірвати ваші мрії про онука.

Свирид (пауза). Що ж, піду на увіщення. Спробую.

Катерина. От і добре. На вас покладаюсь, як на себе. Увечері будемо зустрічати.

Провів Свирид Катерину та, повернувшись, заходився край хати яму копати.

Свирид. Будь певна, Катерино, Свирид ще міцний на ноги. Приведе.

II

Повернувся Ярема Столітній „во-своєсі“. Саня, Степанида докінчують прибирати коло віялки. А біля паркана працює Юхим: лагодить той паркан, що його був розгрошив Столітній. Сидить лелека на гнізді. Опинився біля Юхима Столітній, тоді обійшов його з усіх боків і нарешті сказав:

Столітній. Забиваєш?

Юхим. Розбили, то забиваю.

Столітній. Забивай, забивай.

Юхим. Коли сам хазяїн не хоче, то мені доводиться. Постановова є в нас така, вам же казали: щоб до вечора Слобода як картинка була. От і забиваю.

Столітній. Чуже забиваєш.

Юхим. Знаю. Але ми шануємо і наше і ваше. І ви не гнівайтесь. Виручимо трохи і вже!

Столітній. Виручиш?! Хе! Ну, виручай, виручай. (Пішов до хати, покрутився коло порога, повернувся). Вже й сонце за могилу сідає. Скоро свято. Новий великдень! Різдво! Попівське хрещення!.. „Виручиш!“ Ти що ж, найнявся?

Саня. Соромно мені за вас. Отаке говорите.

Юхим. І хто б це до вас наймався? Не наймити ми.

Столітній. Наймитів у мене зроду не було. А це на тобі — дожився!

Юхим. Відпочинок нам. Свято! А ви ще в боргу перед республікою. От і допоможемо.

Столітній. Хе, такі вже ви ласі до роботи. Що ж, ти і там так працюєш?

Юхим. Ні.

Столітній. Так і знав.

Юхим. Там я краще працюю.

Столітній. Он як, краще?!

Юхим. Факт. Як день, так і трудовень, а то й два. Двадцять кілограмів і маєє собі.

Столітній. Двадцять?! То це кум і справді міг одержати стільки хліба?

Юхим непомітно передав Столітньому молоток, гвіздки, а сам пішов до Сані і допоміг занести навіяне зерно до хати. Тим часом Столітній, поряччись коло паркана, захопився розрахунками.

Двадцять!.. На день хай буде десять. Двісті днів це буде, десять на сто і ще один раз, то це вийде дві тисячі... А коли

триста або чотириста трудоднів? Та на десять, або на п'ятнадцять кілограмів, чотириста на п'ятнадцять... (Працюючи, виховує).

Саня (обтрушується). Так ви ж, мамо, приходьте.

Степанида. Кажеш, і чарка буде?

Саня. Та для вас уже.

Юхим (вийшов з хати). Ну, Саню, ходімо. Ще роботи чимало. Прибратися треба, до хлопців заскочити, як там з карнавалом, та Романа зустрічати.

Саня. Мамо, сьогодні й Роман приїздить. Ви вже говорили з батьком?

Степанида. Роби, доню, як знаєш. Тобі з ним жити, та ти й поживеш.

Саня. Ну, які ви мамо. Так ви ж прийдете?

Степанида (стримує сльози). Прийду, прийду.

Степанида пішла до хати. Юхим із Санею пішли з двору. Їх спинив Столітній.

Столітній (Юхимові). Слухайно, парубче, ти от скажи мені, хтось із наших людей заробив, ну, приміром, сто трудоднів?

Юхим. Заробили й двісті.

Столітній. А триста?

Юхим. Заробили й чотириста.

Саня. Роман Свиридів, коли на трудодні прикинути, теж виробив чотириста.

Юхим. Та й я маху не давав.

Столітній. Чотириста?! А ти на арифметиці знаєшся? А ну, прикинь чотириста на п'ятнадцять.

Юхим. То ми давно прикинули. Триста сімдесят пудів виходить. Триста сімдесят!

І потягнув за собою Саню.

Столітній. Триста сімдесят!

Вийшла з хати Степанида. Сховався за ріг Столітній. Степанида пов'язує себе чистою хусткою.

Степанида. Грім його споразни. Піду до дочки гуляти, та я й погуляю.

Пішла. Вийшов зза хати Столітній. Нервує.

Столітній. Іди, стара, іди... Благослови й за мене молодих та багатих. (Пауза. Він, хвилюючись, не може знайти собі місця). Поквитаюсь і вже. Може тоді, коли голий залишусь, легше буде дихати на світі...

Вже зовсім вечір. Десь на Слободі музика заграла. Свято. Музику чути весь час, вона то наростає, то спадає.

Веселіться, любі мої, веселіться! Гуляйте! Ховайте душу мою. Прийшов їй кінець. (На гнізді зататакала лелека). Не плач,

не тужи. Сорок років прожив ваш рід на моїй стрісі. Безплатно прожив. Прийшов час, прощавай, лелеко. Ярема більше не хазяїн. Лети в свої краї, шукай собі хати, а мені на відплату за сорок років принеси вогню, душу мою запали. А не принесеш, то я сам, сам спалю твоє гніздечко, ось так...

Зібрав жмут соломи, запалив. Підійшов до хати і вже хотів стріху палити, але... Притулювся до стінки, тиснеться, як дитина до матері. Жаліє. Прохається.

Аж раптом пісню чути. І вже близько. Тоді сховав за спину жмут соломи, що горить. Затремтів Столітній. Співаючи, прийшов Свирид. На ньому новий суконний костюм, нова шапка, блискучі чоботи.

Свирид.

Ой, як був у мене чуб,
То ходив на вечорниці...

Столітній (притушуючи вогонь, розгубився). Куме, ви?!

Свирид. Я! Свирид Іванів Чабаненко, член сім'ї нової, сім'ї вільної, імени Постишева сім'ї, Слобідської сільради, Української Республіки!

Розправляйтесь, груди,
Роздивляйтесь, люди!
Як робимо — так і ходимо!
Як дбаємо, так і маємо!

Столітній. А мені так, щоб і свита. Аби душа сита!

Свирид. А що це в тебе спина іскру чеше?!

Столітній (спиною притушує). То... то справа була. Душу хотів зогріти. (Тихо). Під лихий час і кум за собаку.

Свирид. Оце трохи чарчину випив. Угошався. Згадав, як били мене, на вогонь кидали. Та наша взяла! Наша зверху! Ходімте, товаришу - куме, на свято запрошую.

З хати вийшов Старий.

Столітній (зворушений). Запрошуєте? Всі запрошують. А руки ніхто не подає.

Свирид. Запрошую. Ходімо.

Схопив за руку й тягне.

Столітній. Як чужий буду. На готове, скажуть, прийшов.

Свирид. Ну, стаєш ти мені хроном у носі. (Тягне).

Старий. Колись був хрон, ото хрон. (Затримав сина). Не йди з двору, сину, будь мені слухняним до кінця. Не йди. Од теперішнього хрону плачуть люди, ото плачуть.

Столітній. Не піду, не можу піти... Кінь перед очима голову схиляє. Важко забути. Вночі старенький хомут як живий до мене звертається і батіжок ось цей (вийняв зза халяви), немов вітер у димоході на всю хату стогне.

Свирид. Пропадеш, Яремо. Пропадеш, кажу тобі, ні за цапову душу. Ходім і вже. Слобода вся урожай празнує.

Старий. Колись були — празники, ото празники. По-приходять сини з усякої поденщини, заробітків. Багато було в мене синів, та забули старого. Пішли, посіяли себе свігом-дорогами, на Україні великій... Сину, один ти зостався, отож бережи себе, береженого й господь береже. Піди, сину, на гробки, десять десятків роду нашого поховано там. У великій нужді жили вони, та в своїй хаті — панами були, ото були.

Столітній. Ідіть собі, куме, гуляйте! Гуляйте, щоб землі було гаряче, може і я нагріюсь. Щоб од музики світ тремтів, то й мені буде весело. Прощайте!

Свирид (схопив за руку). Кум ти мені чи вовча ягода? Ходім і вже. Не стій стояком.

Столітній (тихо). Сором! Страшний сором!

Старий. Колись було сором, ото сором... Сину, глузує з тебе кум твій, глузує. Вже й стояком називає.

Свирид. Бо стоїть на дорозі.

Старий. А я сховаю сина в хаті, ото сховаю.

Потягнув Столітнього до хати. Катерина з'явилась. Коло паркана стала, на руках тримає кілька кольорових карнавальних костюмів. Свирид наблизився.

Катерина. Свириде Івановичу, здається, ви невеселі?

Свирид. І така образа, така, що й соромно. Зроби мені, Катерино, зауваження. Плакати плачма. Не прийде він. Не прийде він.

Катерина. Плакати нема чого. Ну, підіть ще раз. Та у вас і чарка є. Почастуйте кума.

Свирид. Не прийде він.

Катерина. Прийде. А, бува, не прийде — ось збігаю в бригаду, та ще я піду до нього. Та ви й самі впораєтесь! Ну, чекаємо.

Пішла Катерина. Повернувся Свирид. Одчинив вікно.

Свирид (у вікно). Як собі хочеш, куме, до ранку сидітиму, а без тебе не піду.

Сів Свирид на призьбі під вікном. Дістав свою сопілку. Почав одну мелодію, — кинув. Почав другу — теж кинув. Нарешті полинула глибока, пологлива мелодія... З'явилися зза повітки Бодай та Семен. У Бодая за спиною балалайка.

Семен. А вони грають, — грають. Обидно.

Бодай. Шша! Тут зачекаємо.

Як помітив Свирид Бодая й Семена, схопився. Йому соромно, навіть перед ними, що не виконав доручення. Коли схоплювався на ноги, то сопілка випала з його рук на призьбу. Свирид поспішно причиняє вікно, двері, так ніби в хаті покійник лежить. Наблизились Бодай і Семен.

Семен. Го, дід у купці пошився.
Свирид. „Пошився, пошився“.

Швидко пішов.

Семен. А вони все грають, грають.
Бодай. Не журись, ось і я тобі заграю.

Взяв на руку балалайку. Сіли на призьбі. Сідаючи, Бодай сопілку помітив. Узяв у руки. Повертів. Поклав балалайку і заграв на сопілці. Спочатку шукав лади, а потім заграв майже ту саму мелодію, що її грав під кінець Свирид... І ось розчиняються двері. На порозі з'являється Столітній з світлою через плече. Він гадає, що то грає ще Свирид. Але його охоплює великий розпач, коли він побачив Бодая й Семена.

Бодай. Вечір добрий, хазяїне!

Семен. Драстуйте вам. Ми оце до вас. Капуста — Саньці. Сьогодні мабуть і весілля. Роман же приїздить.

Столітній (розгублено). Триста сімдесят Романів, триста сімдесят весіль.

Зник у хаті. Бодай і Семен присунулися ближче до повітки. Сіли.

Семен. А вони все грають, грають.

Бодай дістав пляшку горілки, дещо з закуски.

Бодай. От тобі, друже, не везе з нареченою, хоча й мені теж. Ще перед тим, як померти, готувався батя мене оженити. І хоч я жив окремо від нього, та горілки для мене повен сундук накупив. Кабана мали колоти. Якраз після голодовки діло було. А самі бач грають, весілля справляють. Ось і я тобі пограю! (Грає на балалайці, намагається заглушити дальню музику).

Семен. Не везе мені. А чого, спитаю? Обидно! Думав, як краще для себе, а вони — викинули! То ж ти мені дозволив Сокола в ставку покинути.

Бодай. Пий, заливай журбу... Я страсть як хотів до правління потрапити, і тобі б краще жилося. Підсипався до Катерини противної. Одначе не вийшло. Хитра. Знаєш, що вона мені сказала? Каже, мовляв, батькових кабанів кров у мені тече, матері його бульба! Жаба смочче мене! Терплю!

Семен. А вони грають. Обида!.. Ну, чого померти не дали мені?

Бодай. Гех, друже, дух забиває!

Випили. Обняв Бодай Семена, поцілував.

Семен. А як подумати-подумати, то який я тобі друг?
Бодай. Пий, пий, друже!

Семен. Не пойму. Плакати та й годі!

Бодай. Плач, друже, плач! Під ту музику саме плакати!

Семен. А я так настроений, що піду зараз туди, на коліва впаду, плакати буду: простіть, нудьга мене заїла! Капуста мені! Обида на себе гризе! З вами хочу бути. (Встав).

Бодай. Не підеш!

Семен. Що-о-о?

Бодай. Не підеш туди! Пий!

Семен. Диви, яке цабе! Пусти, бо я тебе на капусту посічу.

Бодай скопився. В ньому закипіла лютя. Він підскаочив як звір. Коли б змога, він розрубав би землю, загнав би як кілок у ту землю і Семена і першого зустрічного.

Бодай. Не підеш! Я спиню ту музику. Хочеш, я прожену ніч?! Червоні півні з'єднають землю й небо! Все піде шкереберть, як я, як доля моя ненависна. Я кинусь сам у той вогонь, щоб кров моя, як сало, полилась на бантини, трамки, на всі хати, комори й гамазеї, на шляхи, на той світ, щоб дістала! (Семен намагається йти). Не підеш!

Бодай схопив Семена. Семен, обороняючись, намагається вирватись. Бодай дістав ніж. Семен вирвав з руки Бодая сопілку. Сопілкою проти ножа... З'явилась Катерина. Вона поспішає прямо до хати. Як побачив її Бодай — покинув Семена. Цей скористався з появи Катерини — утік. Бодай насовується на Катерину, ховаючи за спиною ніж. Катерина намагається зберегти спокій.

Катерина. Що з тобою, Бодай? Ти страшний, як розгніваний півень.

Бодай. Жаба мене смокче. Душить. (Блиснув ніж).

На крик вибіг з хати Столітній. На мить розгубився. Кинувся на Бодая.

Столітній. Дорізав мені душу! Опозорив. (Бодай вирвався і втік). Люди, люди!..

Катерина (спираючись на стінку, голосом наказу, бо боїться лишатися одною). Стійте!.. Він не втече. Куди йому тікати?.. (Катерина не хоче вірити, що її поранено)... На вашому подвір'ї так холодно... (Столітній, розгубившись, не знає, що йому робити). Аж похололо в грудях... (Столітній виніс із хати білу кожушанку, накинув Катерині на плечі). Тут землю ніби хтось на шматки порубав... (І хоч не вірить, не хоче вірити, що її поранено, але рана дає себе відчувати). Спід ніг тікає... Я йшла до вас — запросити на свято, а вишло якось так... вже коло вашого порога... Бодай і ніж, і час такий, така хороша ніч, і раптом — ось кров! (На дояні).

Хитаючись, Катерина одірвалася від стіни. Столітній непевними, тремтливими руками намагається допомогти. В цю мить на порозі з'являється Старий.

Старий. Сину! (Зупинився Столітній). Не йди туди! Там страшна спокуса!

Столітній (підтримуючи Катерину). Батьку, вмирайте!!!

Старий. Си-ину-у...

Старий перехрестився, закашлявся, опустився на призьбу. Столітній заляк на місці.

Темно.

Прекрасний сад колгоспу ім. Постишева чарує своїм багатим і святковим убранням. В алеях, щедро осяяних електрикою, стоять густо накриті столи. В прийемному захопленні метушаться молодичі, і вбравня їхне біле, як сніг.

Молодиці, накриваючи столи, тихо наспівують. В кутку сидить Свирид, він зажурений. Прибіг Юхим. Хотів щось сказати, але захопився мотивом.

Ю х и м.

Поверталися з походу.
Із криниці брали воду.

Молодиці.

Задивлялись молодичі
На військову, браву вроду,
Задивлялись, привітали,
Про походи запитали —
Як виводив Ворошилов
На панів робочу силу,
Ані пан, ані підпанки
Тую силу не зломил.
Ми тепер синів народим
Вашої краси і вроди,
Будуть красну славу нести
У майбутньому поході.

Проходить Степанида і Поплавок.

Степанида. Ну, де ж мені дочки своєї шукати? Обіцяла чаркою почастувати та вона й почастує.

Поплавок. Слухайте мене, голубко сизокрила. Вона напевне в бесідці мед п'є. Ходімте.

Степанида (Юхимові). Хлопче-молодче, порадь мені, де Саню знайти та я й знайду.

Ю х и м. Поперше, привіт вам, а подруге, не вбивайтеся. Біля вас такий „сокіл“, він хоч куди проведе.

Поплавок. Ходімте, голубко сизокрила! Я проведу вас хоч на край світа.

Узяв під руку і разом вийшли.

Ю х и м. Любі мої куховарочки, глядіть же мені, не підкачайте! (Приголубив дівчину, обняв. Глянувши на годинника, Юхим вибіг). Куховарки (накриваючи столи, наспівують).

Свирид (сам). Ні, неправда твоя, Катерино. Не передовий я. Тільки час прогаяв і сина зустрічати поїхати спізнився.

Прибіг Семен. Він сподівався тут зустріти всіх... Наскочив на Свирида. Злякано зупинився, тремтить, дістав під сорочкою сопілку і простягнув її Свиридові. Цей помацав на боку і, згадавши, що він забув сопілку на призьбі, вихопив її з Семенових рук. Полинула сопілкова мелодія. Не витримав Семен, на коліна впав.

Семен. Обдурено мене, діду. Не пойму. З вами хочу бути. Обида гризе мене. Мучить. (Таємниче). Там під Яремовою хатою Бодай Катерину порізав.

Важко собі уявити стан Свирида. Схоплюючись, він повалив Семена, перескочив через нього і подався. Підвівся й Семен і побіг слідом за Свиридом. Чути юнацьку пісню. То співає Роман.

Лугом іду —
Квіти й вітер.—
Розвивайся, дуже,—
Зустрінь мене, дівчинонько,
Я ж тепер одужав,
зустрінь мене дівчинонько,
Коли любиш дуже.

Чути вигуки: „Приїхали! Приїхали!“ В ту ж мить з'являються колгоспники. Юхим заграв на гармошці урочистий марш. І ось, в оточенні друзів приходить Роман. Він прекрасно одягнутий. Зустріч. Вітання. Захоплення.

Ю х и м (дуже хвилюється). Дорогі товариші, гості! Згадайте, як ішли німці-буржуї, ішов гайдамака-Петлюра і прочіі фашисти йшли. Був час, і війною пішов пирій, і мишій, і бур'ян, і підсотник теж був пішов. Та ми переорали великий чорнозем. Всі, від мала до великого, всі рушили в степ. В степ — рятувати щасливе життя! Тому, дорогий Романе, дозволь подарувати тобі від наших краших стрільців-снайперів бойові здобутки за поточні шість днів останнього тижня цього року. Дорогі мої, любі мої куховарочки, прошу!

Дві куховарки приносять на підносах кільканадцять смажених качок, оточених пляшками вина.

Р о м а н (хоча й жартує, але з пафосом). О, дякую тобі, мій друже, славний воїне, і вітаю тебе з успіхом на фронті полювання.

Тисне Юхимові руку. Підноси з качками ставлять на столи.

Ю х и м. Тепер, товариші, дозвольте подарувати йому найкращу квітку нашого чудесного саду. Дорогі мої, любі мої помічники, прошу, прошу!

Під загальну тишу і захоплення двоє садівників з лійками для поливання та величезними садівницькими ножицями викочують грандіозну чудову квітку, що зібрала в собі сотні справжніх натуральних квіток. За садівниками прийшли Поплавок, Степанида.

С а д і в н и к (жартівливо).

Цю квітку виростили ми
В саду чудесному, новому,
Її даруємо тобі,
Її даруємо тобі,
Чарівно молодому.

Ю х и м (Романові). Це я склав.

По вінця соку золотого
І меду, й сонця, і цвітіння.
Її даруємо тобі,—
Нового саду покоління.

Юхим. І це я склав.

Ножицями прорізують кілька квітів. Квітка плавно присідає, але з неї підводиться в прекрасному квітковому вбранні уквітчана справжніми квітами Савя.

Роман (обняв Саню). Цього вже я ніяк не сподівався. Хороша! Мила квітка... Юхиме, друже, ти, бачу я, без мене казково здійснив... керівництво драмгуртком. Тебе за це, за це тебе я поцілую. (Цілує Саню).

Степанида. Боже, який світ пішов. На людях цілує, та ти й поцілуєш.

З'являється Столітній. Він підтримує Катерину. За ними Обачний, Свирид, санітарка. Спочатку всі присутні сторопіли. Потім обережно наближаються... Свирид біля Катерини, він навіть не помічає Романа. Семена немає.

Степанида. О, лишенько мені, та воно й буде! (Упала на стілець).

Всі оточують Катерину. Її посадовили. Санітарка поправляє перев'язку Столітній лишився осторонь один. До нього наближується Поплавок. Він заклав руки на спину і з презирством дивиться Столітньому в очі.

Катерина. Тут тепло. Дякую тобі, Килино, за першу допомогу. Як чудово прибрано наш сад. Така урочиста хвилина. Роман приїхав...

Свирид схопився. Кинувся до сина.

Свирид (обняв Романа). Синашку мій! Надія моя? (Але глянув на Катерину, прохолов). Ну от, бачиш...

Катерина. Дай руку, драстуй, драстуй, друже. А ти поправився. Герой! І знаєш, повернувся дуже своєчасно. Починаємо підйом парів. Юхим без тебе спектакль і карнавал готував. Ти б подивився!

Обачний. Я одведу тебе. Ти ляжеш.

Катерина (жартує). А, може, одвезеш мене до міста? Чи тобі жаль коня?

Обачний. Не сердь мене хоч зараз, Катерино. Найкращу пару для тебе запрягають.

Столітній. Давня рана у грудях кров'ю закипіла. Душа пече. Зеленим вогнем очі заливає. Немов я вбивця, немов я Бодаю руку здіймав.

Катерина. Ви тут? Ну, як вам свято? Чудовий сад? Хоч правда, я трошечки непередбачено затримала початок, аж душа болить.

Столітній. Люди добрі! Сказати правду, з душею я ніколи в дружбі не жив. Вона й на кручу мене витягла мабуть для того, щоб легше було в провалля скинути. Хотілось їй все скраю, щоб ближче до землі, щоб і ставочок поруч був... Вона ж і до могил вела мене вночі, ховала від

Важко собі уявити стан Свирида. Схоплюючись, він повалив Семена, перескочив через нього і подався. Підвівся й Семен і побіг слідом за Свиридом. Чути юнацьку пісню. То співає Роман.

Лугом іду —
Квіти й вітер.—
Розвивайся, луже,—
Зустрінь мене, дівчинонько,
Я ж тепер одужав,
зустрінь мене дівчинонько,
Коли любиш дуже.

Чути вигуки: „Приїхали! Приїхали!“ В ту ж мить з'являються колгоспники. Юхим заграв на гармошці урочистий марш. І ось, в оточенні друзів приходить Роман. Він прекрасно одягнутий. Зустріч. Вітання. Захоплення.

Ю х и м (дуже хвилюється). Дорогі товариші, гості! Згадайте, як ішли німці-буржуї, ішов гайдамака-Петлюра і прочіі фашисти йшли. Був час, і війною пішов пирій, і мишій, і бур'ян, і підсотник теж був пішов. Та ми переорали великий чорнозем. Всі, від мала до великого, всі рушили в степ. В степ — рятувати щасливе життя! Тому, дорогий Романе, дозволь подарувати тобі від наших кращих стрільців-снайперів бойові здобутки за поточні шість днів останнього тижня цього року. Дорогі мої, любі мої куховарочки, прошу!

Дві куховарки приносять на підносах кільканадцять смажених качок, оточених пляшками вина.

Р о м а н (хоча й жартує, але з пафосом). О, дякую тобі, мій друже, славний воїне, і вітаю тебе з успіхом на фронті полювання.

Тисне Юхимові руку. Підноси з качками ставлять на столи.

Ю х и м. Тепер, товариші, дозвольте подарувати йому найкращу квітку нашого чудесного саду. Дорогі мої, любі мої помічники, прошу, прошу!

Під загальну тишу і захоплення двоє садівників з лійками для поливання та величезними садівницькими ножицями викочують грандіозну чудову квітку, що збрала в собі сотні справжніх натуральних квіток. За садівниками прийшли Поплавок, Степанида.

С а д і в н и к (жартівливо).

Цю квітку виростили ми
В саду чудесному, новому,
Її даруємо тобі,
Її даруємо тобі,
Чарівно молодому.

Ю х и м (Романові). Це я склав.

По вінця соку золотого
І меду, й сонця, і цвітіння.
Її даруємо тобі,—
Нового саду покоління.

Юхим. І це я склав.

Ножицями прорізують кілька квітів. Квітка плавно присідає, але з неї підводиться в прекрасному квітковому вбранні уквітчана справжніми квітами Саня.

Роман (обняв Саню). Цього вже я ніяк не сподівався. Хороша! Мила квітка... Юхиме, друже, ти, бачу я, без мене казково здійснив... керівництво драмгуртком. Тебе за це, за це тебе я поцілую. (Цілує Саню).

Степанида. Боже, який світ пішов. На людях цілує, та ти й поцілуєш.

З'являється Столітній. Він підтримує Катерину. За ними Обачний, Свирид, санітарка. Спочатку всі присутні сторопили. Потім обережно наближаються... Свирид біля Катерини, він навіть не помічає Романа. Семена немає.

Степанида. О, лишенько мені, та воно й буде! (Упала на стілець).

Всі оточують Катерину. Її посадовили. Санітарка поправляє перев'язку Столітній лишився осторонь один. До нього наближується Поплавок. Він закрив руки на спині і з презирством дивиться Столітньому в очі.

Катерина. Тут тепло. Дякую тобі, Кирино, за першу допомогу. Як чудово прибрано наш сад. Така урочиста хвилина. Роман приїхав...

Свирид скопився. Кинувся до сина.

Свирид (обняв Романа). Синашку мій! Надія моя? (Але глянув на Катерину, прохолов). Ну от, бачиш...

Катерина. Дай руку, драстуй, драстуй, друже. А ти поправився. Герой! І знаєш, повернувся дуже своєчасно. Починаємо підйом парів. Юхим без тебе спектакль і карнавал готував. Ти б подивився!

Обачний. Я одведу тебе. Ти ляжеш.

Катерина (жартує). А, може, одвезеш мене до міста? Чи тобі жаль коня?

Обачний. Не сердь мене хоч зараз, Катерино. Найкращу пару для тебе запрягають.

Столітній. Давня рана у грудях кров'ю закипіла. Душа пече. Зеленим вогнем очі заливає. Немов я вбивця, немов я Бодаю руку здійсмав.

Катерина. Ви тут? Ну, як вам свято? Чудовий сад? Хоч правда, я трошечки непередбачено затримала початок, аж душа болить.

Столітній. Люди добрі! Сказати правду, з душею я ніколи в дружбі не жив. Вона й на кручу мене витягла мабуть для того, щоб легше було в провалля скинути. Хотілось їй все скраю, щоб ближче до землі, щоб і ставочок поруч був... Вона ж і до могил вела мене вночі, ховала від

людей і підмела чисто на подвір'ї, як вітер, що й миші порозбігались.

Поплавок. Душа!

Столітній (йому душно). Душа?! Я їй місце дав у моєму серці, невжеж вона мені ворог?! Колючими дротами мене стриножила і очі зав'язала, щоб сивизною покрити мою голову. Я їй довірявся. Я проти власного серця виступав. В мені одному неначе на ножах дві людини зішлись...

Поплавок (тихо з іронією). Воно б не годилося на власну душу гніватись.

Столітній. Брехня! Кров'ю мою садибу покропили. І в цю тяжку хвилину сили покинули мене, розтанули, як тане вранці туман. Душа?! Примарами всяких снів мене облутала, щоб на подвір'ї власному моєму вовки собі знайшли притулок, для мене вовчу яму вирили... Сюди давно штовхало серце... І от я тут. Немов би я пограпив у райський сад. Вільніше грудям стало. Вже ніби й не пече. Загоюється рана.

Катерина посилає Саню до Столітнього.

Саня. Татусю! Татусю, ви прийшли! Які ми раді! Які щасливі! І Катерині легше, коли ви з нами... Крила, дайте мені крила! Я полину в червону Москву і скажу: дорогий наш, любий вождь! До нас прийшов, прийшов... ну як його сказати? До нас прийшов мій тато, тепер він з нами, тепер він наш!..

Непритомніючи, Столітній опустився на лаву. Саня обняла його. Слово Столітнього вкрай зворушило всіх і зокрема Обачного. Він дістав хустку.

Катерина. Я не пізнаю твоїх очей, Обачний. Як незнайомо вони блищать.

Обачний. Вони і в тебе не сухі.

Катерина. Ти плачеш?!

Обачний. Катерино, я вірю в наше свято, ти не покинеш нас, ти будеш завжди з нами, Катерино!

Катерина. Яке цілюще тут повітря! Як легко дихати, як радісно між вами, друзі... А що... а що, коли б, ну, так, ну, лише на хвилинку припустити... під шум цього саду, під гісну радісну, чутливу й ніжну, як ласка молодої матері, і раптом, літи від правди, від радості, любові, піти од вас, товариші, щоб не боротись, не знати радості, не жити...

Роман. Ні, ві цього не може бути! Катерино, ти не підеш од нас. Не жартуй. Пригадую, не так давно ти нам сама казала: жити, жити, як гарно, друзі! А так! Життя таке хороше. До речі, до нас прибувають нові дві ланки тракторів. Хочеш, ми разом сядемо на славного коня і попливемо, попливемо цілоною, а за нами дванадцять плугів, — тринадцята — глибока борозна!

Підійшов Столітній в супроводі Сані.

Столітній. Прости старому, Катерино.

Катерина (в екстазі). Романе, Саня, Обачний, не стійте. Ну, годі, годі, не мовчіть! Та починайте свято — карнавал...

Всі стоять, заклаклі поглядами на Катерині. Вона підвелася. Юхим випустив гармонь, і вона розтяглась несміливим протяжним голосом.

Вина! Вина!.. Ну от, тепер... за щастя, за радість і за твоїх телят, Обачний, за ваше одужання, Яремо Івановичу, — за вашу „резолюцію“, Свирид Івановичу — за рожевенького, теплесенького, біленького онучка! (Катерину душать сльози). Він виросте в новій країні, в безмежному плодовому саду. І ви йому розкажете, як ми на цій землі збирали перші врожаї, як партія в борні гартувала наші серця, любов'ю перековувала людські душі... І як колись на грона вишень, на соковиті яблуні спадала кров. Спадала кров. І в цій великій крові була й моя краплина, краплина крові рядової Катерини...

Свирид захотів щось сказати, але не може. Тоді, хоч тремтять у нього руки, він підносить до вуст сопілку, і зазвучала велична бадьора мелодія. Її підтримав Юхим на гармошні, приєдналась дзвінким голосом Саня, за нею Роман, всі. Розпочався карнавал.

МИКОЛА НАГНИБІДА

З книги „ДНІПРОГРАД“

ЮНОСТІ

Як заспів до пісні,
Як хмару для зливи,
Провосить вітчизна гарячі літа.
О юність багата, тричі щаслива,
О юність, дорога моя золота!

Як дереву корінь,
Як рікам початок,
Для нас виростав на Дніпрі Дніпроград.
Я виріс, здобувши довір'я на чати,
А все ж не забуду я перших розсад.

В найбільшому щасті
Я вас не забуду,
Як першого друга, дніпровські дні,
І першу цеглину будов Дніпробуду.
Покладену гордістю в серце мені.

ГАЙ НАД ОЗЕРОМ ЛЕНІНА

Друже, радість ти мою підгледів.
Так! Збираюся у ждану путь.
Там дівчата в білому, мов лебеді,
Над Дніпром увечері пливуть.
Скільки згадок зв'язано з тим краєм!
Він мені як ширий друг і брат.
Знову першою любов'ю покохаю
Сонячний, веселий Дніпроград.
І над озером з найменням Ленін,
Силою і славою доби,
Говірливі, молоді, зелені
Виросли незігнуті дуби.
Поміж них найвищий відшукаю...
Вітами поклониться — впізна.
Планувала дівчина майбутнє гая.
Чи гуляє в тім гаю вона?